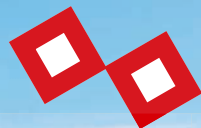

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **116**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

1874 - 2024

150

GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

1

SIJEČANJ
2024

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski vjesnik« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschoffset d.o.o., Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
prof. dr. Darko Grundler
Damir Janton
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku
iznosi **19,90 eura (149,94 kuna)**.

Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo
iznosi 35,00 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 2,00 eura (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (ured.hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

4 Hrvatski planinarski savez
u 2023. godini

16 Intervju: Darko Berljak,
predsjednik HPS-a

23 Speleološka istraživanja u
jamskom sustavu Crnopac

26 Johannes Frischauf - zaslužni
pionir planinarstva u Hrvatskoj

Sadržaj

Članci

4 Hrvatski planinarski savez u 2023. godini

Alan Čaplar

12 Godišnje nagrade HPS-a

16 Intervju: Darko Berljak, predsjednik Hrvatskog planinarskog saveza

Damir Šantek

23 Speleološka istraživanja u jamskom sustavu Crnopac

Teo Barišić i Aida Barišić

26 Johannes Frischauf - zaslužni pionir planinarstva u Hrvatskoj

Milovan Buchberger

35 Od fotografije do piramide i nesuđenog mede

Krunoslav Milas

Rubrike

40 Tko je što u hrvatskom planinarstvu: Zaslužni istarski planinari: Boris Petrić

44 Speleologija: Održan Skup speleologa Hrvatske u Čakovcu, Stručni seminar o topografskom snimanju speleoloških objekata u Mokošici

46 Zaštita prirode: Na Papuku održan tečaj za čuvare planinske prirode

47 Nova izdanja: Prva putovanja Marija Saletta - dnevnik 1957. - 1959.

48 Vijesti: PD Prelog proslavio 20. godišnjicu

49 Kalendar akcija

50 Planinarska enigmatika

1874 - 2024

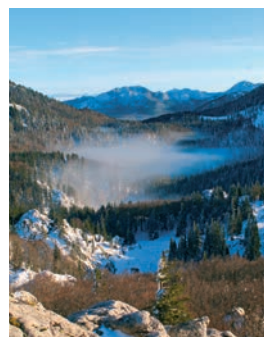

Tema broja

150 godina organiziranog
planinarstva u Hrvatskoj

Naslovnica

Zavižanska kotlina i
Hajdučki kukovi,
foto: Alan Čaplar

Hrvatski planinarski savez u 2023. godini

Alan Čaplar, glavni tajnik HPS-a

Organizirano djelovanje Hrvatskoga planinarskog saveza (HPS), planinarskih udruga i planinara u protekloj godini bilo je veoma uspješno. Osim brojnih izleta, tura, pohoda, ekspedicija, logora, tečaja, ispita i drugih aktivnosti, ostvarena su vrijedna postignuća u svim djelatnostima, a osobito su bili zapaženi iskoraci u pogledu unaprjeđenja planinarske infrastrukture.

Članstvo HPS-a. Premda cilj organiziranog planinarstva nije masovnost članstva, nego stvaranje što boljih uvjeta za sigurno i ugodno kretanje i boravak članova u planinama, po broju udruga članica i pojedinačnih članova protekla je godina opet bila rekordna. U Savez su na kraju godine udružene ukupno 342 udruge, od toga 293 planinarska društva i kluba, 10 županijskih i gradskih saveza, 12 stanica planinarskih vodiča, HGSS i 25 stanica HGSS-a te jedna pridružena članica. Za 2023. ukupno je društvima i klubovima izdano 47.917 članskih markica, od toga 27.512 senior-skih, 9727 za mladež i 10.378 umirovljeničkih. Nakon konačnog obračuna krajem siječnja 2024. bit će poznati precizni pokazatelji o broju članova, no već i ovi podaci upućuju na zaključak da se broj članova i dalje povećava. Po brojnosti članstva, koja statistički premašuje 1 % stanovništva Hrvatske, HPS je jedan od najvećih nacionalnih sportskih saveza u Hrvatskoj.

Tijela i dužnosnici HPS-a uspješno su izvršavali sve svoje redovne zadaće u skladu sa Statutom HPS-a. Redovna 35. sjednica Skupštine HPS-a održana je u svibnju 2023. u Zagrebu, a na njoj su uz izvješća, planove i druge odluke izabrana tijela i dužnosnici HPS-a u novom mandatnom razdoblju. Izvršni je odbor na svojih sedam sjednica raspravljao i odlučivao o ukupno 77 točaka dnevnog reda. Nadzorni je odbor redovito pratio rad Izvršnog odbora, komisija,

dužnosnika i zaposlenika HPS-a. Organizacijski odbor za pripremu 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj 2024. osmislio je plan njezina obilježavanja i provodio brojne pripremane aktivnosti.

Financijsko poslovanje Saveza bilo je vrlo uspješno, a ostvaren pozitivan rezultat poslovanja omogućuje povoljnije uvjete za veća ulaganja i provedbu aktivnosti u sljedećem razdoblju. Na povećanje prihoda utjecali su porast broja članova, povećana potražnja za planinarskom literaturom, a osobito iz triju projekata pribavljena namjenska sredstva za obnovu, uređenje i izgradnju planinarske infrastrukture. Zahvaljujući odgovornom korištenju sredstava, rashodi su bili manji od planiranih, a sve obveze prema dobavljačima uredno su podmirene. U 2023. cijene članskih markica i pretplate na Hrvatski planinar bile su snižene u odnosu na one u 2022., uz istodobno povećanje članskih pogodnosti. Odlukom Porezne uprave Savez je upisan u registar obveznika poreza na dodanu vrijednost od gospodarskih djelatnosti, a prelaskom praga financiranja od 50 % iz javnih izvora postao je obveznik javne nabave te obveznik provedbe revizijskog uvida. Revizijom je utvrđeno da financijski izvještaji

pružaju objektivnu i realnu sliku financijskog položaja i poslovanja u skladu sa Zakonom o financijskom poslovanju i računovodstvu neprofitnih organizacija.

Suradnja s državnim i javnim tijelima te drugim institucijama. HPS aktivno surađuje s ministarstvima, županijskim i gradskim upravama, javnim ustanovama za zaštitu prirode te drugim ustanovama na pitanjima povezanim sa svojom djelatnošću. Osobito je bila intenzivna i kvalitetna suradnja s Ministarstvom turizma i sporta u provedbi projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura«, zahvaljujući čemu je uređeno više od 1700 kilometara planinarskih putova i 24 planinarska objekta, uz brojne prateće aktivnosti. Projekt je omogućio dosad najveća ulaganja u planinarsku infrastrukturu, a ujedno je potaknuo planinarske udruge na još intenzivniji angažman na ispunjenju javnog interesa unaprjeđenja sigurnosti planinarenja. Imajući u vidu vrlo pozitivne ocjene Ministarstva turizma i sporta o provedenim projektnim aktivnostima, priređena je i predana prijava za novi projekt, kojemu je cilj daljnje unaprjeđenje i uređenje planinarske infrastrukture.

U 2023. uspješno je završen projekt »Uređenje planinarskih skloništa unutar nacionalnih parkova Sjeverni Velebit, Paklenica te parkova prirode Velebit, Biokovo i Dinara«, koji je bio financiran sredstvima Fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost i HGSS-a. Projektom je bilo obuhvaćeno elektroenergetsko opremanje 15 skloništa i drugi radovi. Osim na tim aktivnostima, s Ministarstvom gospodarstva i održivog razvoja redovno se surađuje i na pitanjima iz speleološke djelatnosti, a speleološka istraživanja i edukacija provode se u skladu s godišnjim dopuštenjima koje izdaje to ministarstvo, uz redovito prikupljanje podataka i izvješćivanje o provedenim istraživanjima i rezultatima.

U pripremi nacрта prijedloga Zakona o nekretninama i pokretninama u vlasništvu Republike Hrvatske, HPS je sukladno odlukama svojih tijela aktivno zastupao interes planinarskih udruga i predlagao održiva i funkcionalna rješenja za planinarske objekte. Na temelju činjenica, zapažanja i prijedloga koje je HPS iznio u savjetovanju i na sastancima s predstavnicima

ministarstava prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, gospodarstva i održivog razvoja te turizma i sporta, postignut je iskorak u smjeru boljeg uvažavanja uloge planinarskih udruga, tako da će se korištenje objekta uređivati ugovorom o korištenju i održavanju, zaključnim na neodređeno vrijeme i bez naknade. Uz ostalo, zakonskim su tekstom definirane sve vrste planinarskih objekata te njihova osnovna funkcija sigurnosti, boravka i odmora planinara i drugih posjetitelja, kao i obveza pružatelja ugostiteljskih usluga prehrane i pića da planinarima i drugim posjetiteljima omoguće korištenje vanjskih i unutarnjih sadržaja u planinarskom domu neovisno o tome koriste li njihove usluge prehrane i pića. Iz poslova upravljanja planinarskim objektima uklonjene su županije, a javne ustanove i ministarstvo nadležno za državnu imovinu preuzet će obvezu investicijskog održavanja planinarskih objekata. Pitanje upravljanja planinarskim objektima naišlo je na veliko zanimanje i potporu javnosti, a HPS je pružajući informacije i činjenice objašnjavao i isticao ulogu i važnost planinarskih objekata za sigurnost planinara i drugih posjetitelja planina. O toj je temi u sjedištu HPS-a organizirano i provedeno tematsko savjetovanje upravljača planinarskih objekata koji se nalaze na državnom zemljištu.

S Hrvatskim olimpijskim odborom (HOO) razmjenjivale su se informacije o raznovrsnim organizacijskim pitanjima, a naš je predstavnik redovito sudjelovao na sjednicama Skupštine HOO-a i Odbora neolimpijskih sportova. HOO je namjenskim doznakama sufinancirao naše članarine u međunarodnim sportskim asocijacijama i dio troškova plaće naših zaposlenika.

Međunarodna suradnja. Predstavnici HPS-a sudjelovali su redovito na godišnjim sjednicama međunarodnih asocijacija kojih je HPS član. Sudjelovalo se također u organiziranim radionicama, analizi podataka i utvrđivanju zajedničkih stajališta i smjernica europskih planinarskih udruženja. Redovni godišnji susret vodstava HPS-a i Planinske zveze Slovenije (PZS) održan je na Uskovnici u Sloveniji, a veze su se ostvarivale i na brojnim drugim susretima, od kojih su najvažnija otvorenja obnovljenih prekograničnih putova te natjecanje Svjetskog kupa IFSC-a

u sportskom penjanju u Kopru. U koordinaciji s PZS-om obavljene su prijave dvaju programa na natječajne Erasmus+ i Interreg. Na sastanku s vodstvom Planinarskog saveza Herceg-Bosne u Zagrebu razgovaralo se o načinima suradnje i zastupanja zajedničkih interesa u međunarodnim asocijacijama.

Središnje akcije. Dani hrvatskih planinara održani su u Velikoj na Papuku, uz sudjelovanje članova iz velikog broja planinarskih udruga iz svih krajeva Hrvatske i inozemstva. Domaćin Dana hrvatskih planinara bio je HPD Sokolovac, Požega. Uz brojne planinarske pohode i susrete u svim krajevima Hrvatske, osobito je zapažen bio prvi susret malih planinara Hrvatske u Brodskom Drenovcu, koji je organizirao PD Zanatlija iz Osijeka.

Informacije o planinarstvu i planinama prenosile su se mnogobrojnim emisijama i priložima u televizijskim i radijskim programima, a članci i vijesti o našim djelatnostima i radu naših članica objavljujani su u raznim nacionalnim, regionalnim i lokalnim medijima – novinama, časopisima te brojnim internetskim portalima. Informacije o radu Saveza prenosile su se i na brojnim sastancima, u telefonskim razgovorima, elektroničkom poštom, objavama u časopisu Hrvatski planinar i dopisima upućenima udruagama članicama HPS-a. Već su nekoliko godina u primjeni službene elektroničke adrese, koje omogućuju izravan protok informacija između udruga članica HPS-a i Saveza. Taj suvremeni način komunikacije koristi većina planinarskih udruga u HPS-u, a ovim putem pozivamo one koje to još nisu učinile da pristupe svojim pretincima elektroničke pošte i da je redovito prate, kako ne bi propustile informacije o brojnim pitanjima od svoga interesa.

Ured HPS-a daje obavijesti o hrvatskim planinama, planinarstvu i logistici pojedinih tura, skrbi se o pretplati na časopis Hrvatski planinar, kontaktira s raznim ustanovama i pravnim osobama izvan HPS-a, s brojnim udruženim članicama u vezi s članskim materijalom i ostalim pitanjima naše udruge, surađuje sa svojim komisijama, skrbi se o dvama službenim vozilima i održavanju objekata u vlasništvu HPS-a te uspješno vodi vlastito poslovanje planiranjem,

nabavom i prodajom planinarske literature te ugovaranjem najma, sponzorstava i donacija. U Uredu HPS-a dostupno je dvjestotinjak različitih publikacija, uključujući vodiče, priručnike, beletristiku, dnevnike, zemljovide i druga izdanja. U Uredu HPS-a zaposleno je četvero djelatnika – glavni tajnik, dvije administrativne djelatnice i od 2023. stručni tajnik za planinarsku infrastrukturu. Za novo radno mjesto osigurana su sredstva iz projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura«. Tijekom godine uređeni su dvorana, sanitarni čvor i stubište, a obnovljene su i instalacije u Domu HPS-a.

Časopis Hrvatski planinar izlazi redovito i bez poteškoća, a evidencija pretplatnika vodi se ažurno i uredno. Časopis donosi putopise, izvješća i obavijesti iz rada planinarskih udruga. Pozivamo sve članove da pretplatom te slanjem članaka i vijesti i dalje pridonose očuvanju tradicije i unaprijeđenju kvalitete jednog od najstarijih hrvatskih časopisa. U 2023. navršilo se 125 godina od početka izdavanja Hrvatskog planinara, po čemu je taj časopis jedan od najstarijih hrvatskih časopisa i jedan od najstarijih planinarskih časopisa na svijetu. Hrvatski planinar redovito se objavljuje u tiskanom obliku i na internetu, gdje postoji kvalitetan pretraživač i digitalni arhiv tiskanih brojeva.

Stručna djelatnost u komisijama HPS-a. HPS u usporedbi s drugim nacionalnim sportskim savezima u Hrvatskoj ima veći broj raznovrsnih djelatnosti, a one se u našem Savezu ostvaruju radom 12 stručnih komisija. Komisije su za 2023. pripremile i izvele velik broj akcija, pohoda, logora, ekspedicija, natjecanja, susreta, škola, tečaja, seminara, vježbi, predavanja i radionica. U nastavku je sažet pregled rada i glavnih ostvarenja komisija HPS-a u 2023.

Komisija za planinarske putove. U radu Komisije izravno sudjeluje 30 članova, suradnika i povjerenika za planinska područja. Rad se provodi putem radnih skupina za školovanje i normativu, planinarske putove, planinarske obilaznice i informatiku. Tijekom godine održano je pet sastanaka Komisije i sastanak voditelja radnih skupina. Redovito se provodilo ažuriranje i nadopuna podataka o planinarskim putovima i obilaznicama u Registru planinarskih

putova. Glavna aktivnost bila je vezana uz ostvarenje projektnih zadataka u projektu »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura«. Nastavljena je provjera stanja planinarskih putova na terenu i aktivnih markacista u planinarskim udrugama te usklađivanje njihovih podataka s onima u Registru. U Registru planinarskih putova, obilaznica i markacista pohranjeni su opisni podaci i GNSS tragovi za 1743 planinarska puta, ukupne duljine 5911 km, 125 planinarskih obilaznica i 1482 aktivna markacista, od čega 246 markacista voditelja i 8 instruktora. Digitaliziran je postupak prijenosa nadležnosti za održavanje planinarskog puta te obavljena primopredaja nadležnosti za 35 putova. Podaci o planinarskim putovima iz Registra prikazuju se na Interaktivnoj planinarskoj karti Hrvatske. Vizualizirani su podaci o registriranim planinarskim putovima u zaštićenim područjima, a na interaktivnoj karti mjesta postavljanja putokaznih ploča. Radi kvalitetnijeg održavanja i povećanja sigurnosti planinarskih putova, surađivalo se s HGSS-om na izradi geoportala »Sigurne staze«, a u pilot-projektu Medvednica, na kojem se radi s Hrvatskim šumama, korištenjem programske aplikacije dostupne na mobilnom telefonu ili računalu, uspostavlja se obavijesni sustav o oštećenjima na planinarskom putu, uočenim nepravilnostima na terenu, planiranim šumarskim radovima te otklanjanju oštećenja, nepravilnosti i završetku radova. U okviru digitalizacije rada i uspostave informacijskog sustava HPS-a izvršen je prijenos podataka iz Registra iz dosadašnjeg sustava za upravljanje bazama podataka PostgreSQL u sustav Oracle Apex. Tijekom 2023. održana su četiri tečaja za markaciste (Zagreb, Učka, Knin, Samobor), koje je uspješno završilo ukupno 195 polaznika. Uz tečaje za markaciste održani su i sastanci s predstavnicima planinarskih udruga i ostalih zainteresiranih za korištenje i održavanje planinarskih putova. Održan je i stručni seminar za dopunsko obrazovanje i obnovu znanja markacista i markacista voditelja u Karlovcu, s 34 sudionika.

Komisija je pružala pomoć pri uspostavljanju novih planinarskih obilaznica: 125 godina planinarstva u Delnicama, HPD Petehovac, Delnice; 25 vrhova za 25 godina Bundeka, PD Bundek,

Mursko Središće; Mladi planinar, PD Tuhobić, Rijeka; Vidici Srednje Učke, PD Elektroistra, Pula. Ovjereno je više od 300 dnevnika HPO-a i više od 40 dnevnika VPP-a te je izrađena nova serija značaka. Obilaznicima koji su u 2023. stekli uvjete za posebna, visoka i najviša priznanja HPO-a dodijeljena su ukupno 103 priznanja (po 36 posebnih i visokih te 31 najviše). Radi otuđenja žigova na kontrolnim točkama HPO-a ili VPP-a, naručeni su i planinarskim društvima dostavljeni žigovi za kontrolne točke HPO-a (Ljubičko brdo, Zečjak, Hum, Lapjak, Bačić kuk, Kula i Čavnovka) i VPP-a (Ograđenica i Ravni Dabar). Članovi Komisije, u suradnji s planinarskim društvima s područja Šibensko-kninske županije, provodili su aktivnosti vezane uz pripremu Planinarske obilaznice Dinara, koja će biti otvorena u povodu 150. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj.

Komisija za planinarske objekte provela je natječaj za sufinanciranje obnove, održavanja i izgradnje planinarskih objekata. Sredstva za te namjene osiguravaju se iz prihoda od članskih markica HPS-a, a potpora se koristi za neposrednu nabavu građevinskoga i drugog materijala. Iz sredstava HPS-a u 2023. na taj je način u ukupnom iznosu od 146.527,24 eura sufinancirana nabavka materijala za 32 planinarska objekta prema zaprimljenim prijedlozima i projektnoj dokumentaciji planinarskih udruga koje njima upravljaju – za domove Bijele stijene u Tuku, Glavica, »Miroslav Hirtz« u Jablancu, Paklenica, Sveti Gaudent, »Umberto Girometta« i Zamost, kuće Apatišan, Belecgrad, »Boris Farkaš« (Sekulići), Česmina, »Dragutin Hirc« (Bijele stijene), Krndija (Londžica), Kuna gora, Majer, Mrkvište, Orlove stine, Skitača, Strmac i Vodice te skloništa Bitorajka, Duliba (Zelena kuća), Dušice, »Jakob Mihelčić« (Bjelolasica), Kontejner, »Miroslav Hirtz« (Bijele stijene), Ratkovo sklonište, Rossijevo sklonište, Skorpovac, Šugarska duliba, Vickov stup, Vjetar s Dinare i »Zlatko Prgin« (Dinara). Uz potporu danske grupe VKR izgrađeno je na dugačkoj dionici Istarskoga planinarskog puta na Učki novo planinarsko sklonište Kremenjak, koje je prepoznatljivo po inovativnom dizajnu nalik na izvaljeno jaje u gnijezdu. Velik je angažman u 2023. uložen i u savjetovanje

te pomoć u izradi projektne dokumentacije za obnovu planinarske infrastrukture u zaštićenim područjima. Komisija je redovito davala pojašnjenja te odgovarala na raznovrsna pitanja upravljača i domaćina o poslovanju i upravljanju planinarskim objektima. Podaci o planinarskim objektima u računalnoj bazi podataka HPS-a i na web-stranici HPS-a ažurirani su u skladu s dojavama upravljača koji su se odazvali pozivu Komisije da dostave podatke. Hrvatska komora arhitekata nagradila je HPS medaljom za inovacije i održivost u arhitekturi za planinarska skloništa Ivana Juretića.

Komisija za vodiče osposobljavala je i poticala vodiče da vode izlete za koje su stručno osposobljeni te da se educiraju i pridonose sigurnosti i kvaliteti organiziranih izleta. Stanice vodiča organizirale su i provodile vježbe prema svojim mogućnostima i ovisno o interesu članstva. Na kraju 2023. u Vodičkoj službi HPS-a djeluje 1185 licenciranih vodiča. Tijekom godine održano je osam tečaja i pet ispita. Školovanje se provodi u skladu s akreditacijama UIAA-e. Ukupno 141 polaznik završio je tečaje za vodiče A standarda, 20 polaznika tečaje za vodiče B standarda, a 8 polaznika tečaj za vodiče C standarda. Održana su dva sastanka Komisije, a njezin operativni rad bio je organiziran putem Izvršnog odbora Komisije, četiriju potkomisija te Radne skupine za osobe s invaliditetom. U tečajima i ispitima u 2023. sudjelovalo je 36 instruktora i 15 asistentata. Instruktori i asistenti dodatno su sudjelovali na četiri instruktorska seminaru. Tijekom cijele godine provodila se provjera uvjeta i produženje licenci za vodiče svih standarda, redovno se pratio rad stanica vodiča i pružala im se potpora u radu. U dvije stanice održani su sastanci s vodičima radi unaprjeđenja rada stanice i povećanja broja vježbi. Radna skupina za osobe s invaliditetom u suradnji s planinarskim društvima organizirala je 13 izleta za osobe s invaliditetom pod nazivom »Pruži mi ruku«. U suradnji s Planinskom zvezom Slovenije prijavljen je projekt Erasmus+: sport pod nazivom MountaIN, kojem je cilj edukacija vodiča za vođenje osoba s invaliditetom.

Komisija za speleologiju koordinirala je u 2023. rad 22 speleološka odsjeka i udruga

članica, koji su imali 596 članova, od čega 28 instruktora speleologije, 93 speleologa, 425 speleoloških pripravnika i 50 speleoloških suradnika. Komisija je održala četiri sastanka, a rad je koordiniran putem redovnih sjednica Izvršnog odbora i godišnje sjednice Skupštine Komisije. Radi provođenja istraživanja, monitoringa i školovanja u speleološkim objektima na području Hrvatske, HPS je, kao nositelj za sve članice Komisije koje su uključene u statusu izvođača, od ministarstva nadležnog za zaštitu okoliša pribavio sva potrebna dopuštenja. Tijekom 2023. ukupno je provedeno 331 speleološko istraživanje i monitoring, pri čemu je istraženo više od 6900 metara dubine i više od 15 kilometara duljine. Glavnina istraživanja odvijala se u okviru jedinstvenog projekta »Speleološka istraživanja hrvatskog krša 2023«. Tijekom 2023. organizirane su četiri speleološke ekspedicije, odnosno speleološka kampa i logora, na kojima su sudjelovala 182 sudionika iz 15 udruga iz Hrvatske, te pet zemalja EU-a, a jedna je članica projekt provela kao cjelogodišnje istraživanje Crnopca. Od važnijih speleoloških rezultata u 2023. treba izdvojiti upravo istraživanja u Jamskom sustavu Crnopac, u okviru kojih je novoistraženo 3,3 kilometra kanala. Duljina sustava sada iznosi više od 62 km, a dubina je 828 metara. S novom duljinom taj se sustav nalazi na 57. mjestu na svijetu. Na speleološkoj ekspediciji na području Rožanskih kukova istraženo je 56 objekata, od čega ih je 27 topografski snimljeno, a rekognosciranjem terena pronađena su 32 nova speleološka objekta, od kojih je 16 istraženo. Proveden je monitoring u 10 poznatih objekata s ledom. Na srednjem Velebitu provedeno je istraživanje u 37 speleoloških objekata, od kojih je čak 34 novoistraženih. Aktivno se sudjelovalo u ekološkoj speleološkoj inicijativi Čisto podzemlje, a prikupljene informacije o onečišćenim speleološkim objektima u Hrvatskoj dostupne su na Bioportalu. U 2023. članice su Komisije u okviru inicijative »Čisto podzemlje« očistile ili djelomično očistile 15 speleoloških objekata, a ukupno je izvučeno 65 kubičnih metara otpada. Komisija je aktivno sudjelovala i u izradi Katastra speleoloških objekata, koju provodi Ministarstvo gospodarstva i održivog

razvoja. Sada je u Katastar upisano ukupno 4559 speleoloških objekata, uključujući 432 unesena prema rezultatima provedenih istraživanja i 430 na provjeri. Redovito su se ažurirale web-stranice i u Hrvatskom planinaru objavljivale obavijesti o važnijim akcijama.

Speleolozi se educiraju na speleološkim školama, seminarima i skupovima. U 2023. bila su za školovanje licencirana ukupno 284 člana. Provedeno je 11 škola, na kojima je 104 polaznika steklo naziv »speleološki pripravnik«. Polaganjem ispita šestero je članova steklo naziv »speleolog«, a jedan je položio ispit za instruktora speleologije. Održani su stručni seminari o speleološkoj edukaciji, opremanju speleoloških objekata, novim metodama prezentacije i popularizacije prirodnih vrijednosti u kontekstu znanstvenog obrazovanja i turizma te o topografskom snimanju speleoloških objekata. Skup speleologa Hrvatske, s brojnim predavanjima i radionicama, održan je u Čakovcu, uz sudjelovanje 209 sudionika iz 30 udruga i ustanova iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Austrije. Sudjelovalo se na 16. Balkanskom speleološkom skupu održanom u Srbiji. Na temelju zaključaka sa speleoloških ispita, sjednica izvršnih odbora te održanih seminara ažuriran je popis prijedloga tema za instruktorske radove, napravljen predložak za izradu instruktorskih radova, a pitanja za ispit za naziv »speleolog« revidirana su i objavljena na stranicama HPS-a.

Komisija za alpinizam organizirala je dvije radionice o zimskim tehnikama u Sloveniji, zimski alpinistički logor u slovačkim Tatrama i Julijskim Alpama te seminar i ispit za voditelje ljetnih alpinističkih škola. Na četverodnevnom ljetnom alpinističkom kampu »Moje prve Alpe« održanom u Italiji i Sloveniji sudjelovala su 24 penjača. Na Biokovu je u listopadu održan 13. Memorijalni alpinistički logor Glavno da se klajmba, s više od stotinu sudionika. Četvero članova sudjelovalo je na UIAA Youth Ice Climbing Campu u Guillestreu u Francuskoj. Redovito se sudjelovalo na međunarodnim natjecanjima u lednom penjanju u Sloveniji, Češkoj i Hrvatskoj. Na hrvatskom državnom prvenstvu u lednom penjanju u Zagrebu sudjelovale su 4 natjecateljice i 10 natjecatelja. Komisija je

poduprla opremanje zagrebačkoga podsljemenskog Tunela i poligona za dry-tooling na stanici stare sljemenske žičare te organizirala dry-tooling radionicu za 25 sudionika. U okviru Skupa alpinista u Paklenici, na kojemu je sudjelovalo 70 sudionika, održana je radionica samospašavanja i prve pomoći te okrugli stol i sastanak Komisije za alpinizam. U alpinističkim odsjecima i klubovima provedeno je 8 ljetnih alpinističkih škola s ukupno 72 polaznika. Provedene su pripreme za hrvatsku alpinističku ekspediciju u Patagoniju u povodu 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj 2024.

Komisija za planinarsko skijanje organizirala je i provela školu planinarskog skijanja na lokacijama Astentala u Austriji. Posebna pozornost u radu Komisije posvećuje se usavršavanju i uvježbavanju tehnika vezanih uz sigurnost pri planinarskom skijanju. Početkom 2023. održana je u Austriji škola planinarskog skijanja, a krajem godine započele su pripreme i prijave za sljedeću školu planinarskog skijanja. Komisija je održala tri sastanka, a krajem godine izabrano je novo vodstvo.

Komisija za školovanje pružala je planinarskim udrugama potporu u organiziranju i provođenju škola prema Pravilniku o školovanju u HPS-u i programima odgovarajućih vrsta škola. Komisija se redovito skrbila o registriranju i verificiranju dječjih, općih i viših planinarskih škola koje ispunjavaju uvjete. Za registraciju i verifikaciju svih vrsta škola koristi se računalni program koji uz statističke i druge pokazatelje omogućuje poimenično izdavanje i evidentiranje diploma HPS-a polaznicima koji su uspješno završili škole ili položili ispite. Na taj je način u 2023. u Savezu registrirano 120 raznih škola, a za njihove polaznike izdano 2798 diploma. Za opće planinarske škole izdano je 1587 diploma, a za polaznike dječjih planinarskih škola 407. Uz njih su poslana 804 diplome za polaznike specijalističkih škola (alpinizam, speleologija, vodiči, markacisti, čuvari planinske prirode). Zanimanje članova za pohađanje škola bilo je i znatno veće, što svjedoči o interesu za stjecanje znanja i vještina na školama i tečajima koji se provode prema programima HPS-a, kao i o kvaliteti programa i razvijenoj svijesti članstva o važnosti sigurnoga kretanja

i boravka u planinama. Radi podizanja razine općih planinarskih škola u HPS-u, u Tuku je organiziran stručni seminar za voditelje planinarskih škola. U 2023. obnovljen je i rad Radne skupine za djecu i mlade, čiju jezgru čine učitelji i nastavnici koji vode planinarske skupine djece i mladih. Tijekom godine provodila se evaluacija i nadzor provedbe planinarskih škola te se pristupilo doradama programa. Donošenjem odluke Ministarstva turizma i sporta o izuzeću planinarstva od odredbi Zakona o sportu koje se odnose na stručne poslove i stručne kadrove u sportu uvaženo je traženje HPS-a, a planinarske udruge dobile su čvrsto uporište za nesmetano obavljanje osnovne planinarske djelatnosti organiziranja i provođenja škola i tečaja koje ostvaruju prema programima Saveza.

Komisija za promidžbu i izdavačku djelatnost. Zahvaljujući preglednoj organizaciji velike količine praktičnih podataka, sadržaje na našim mrežnim stranicama koristi mnogo članova i drugih zainteresiranih za planiranje izleta, edukaciju i dobivanje obavijesti o akcijama HPS-a. Na stranici se redovito objavljuju novosti iz rada HPS-a te dopunjavaju i ažuriraju stranice s podacima. Na webu su također dostupni ažurni popisi udruga, planinarskih kuća, instruktora, vodiča, markacista, obilaznika HPO-a i dobitnika priznanja, a posebno je praktična Interaktivna planinarska karta Hrvatske. Web-stranica Saveza www.hps.hr sadrži ukupno oko 50.000 stranica raznih obavijesti, zaključaka, zapisnika, bilježaka, dokumenata i raznih drugih sadržaja, razvrstanih u gotovo 200 rubrika i podrubrika, te nekoliko stotina dosad objavljenih obavijesti, što je čini najcjelovitijim planinarskim internetskim sadržajem u Hrvatskoj. Komisija se također skrbila o funkcioniranju mrežne aplikacije za vođenje evidencije o članstvu u planinarskim udrugama. Od početka uporabe do sada zanimanje za rad u aplikaciji pokazalo je 60 planinarskih udruga. Facebook stranica funkcionirala je redovito i putem nje su se prenosile važne informacije vezane uz HPS i planinarenje općenito. Web HPS-a bio je potpuno funkcionalan i predstavljao je glavni prozor HPS-a u svijet. Tijekom 2023. nastavljen je rad na nadogradnji funkcionalnosti weba HPS-a i Registra planinarskih

putova. Svim planinarskim društvima koja u Kalendaru akcija imaju prijavljene akcije šalju se pozivi za najavu pohoda 15 dana prije njegova održavanja te poziv za objavu izvještaja nakon akcije. Većina je društava prihvatila tu inicijativu te aktivno sudjeluje u formiranju objava. Zidni kalendar za 2023. tiskan je u nakladi od 3000 primjeraka. Za potrebe kalendara i objave izrađen je i publiciran kalendar akcija za sljedeću godinu. Radi se redovan dotisak pojedinih izdanja. Komisija je pomagala i planinarskim udrugama u pripremi njihovih izdanja. Članovi Komisije i dužnosnici HPS-a redovito su sudjelovali u televizijskim i radijskim emisijama u kojima se govorilo o planinarstvu, a u pripremi tema vezanih uz planine i planinarstvo surađivali su i s elektroničkim i novinskim medijima. Komisija se bavila pripremom za obilježavanje 150. obljetnice hrvatskog planinarstva u 2024. Izrađen je logotip 150. obljetnice, koji će se isticati u svim aktivnostima i prigodama vezanima uz obljetnicu, a u suradnji s planinarskim udrugama priređen je ciklus akcija »150 izleta za 150 godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj«. Izrađeno je 10 roll-up banneri s prikazom povijesti, djelatnosti i ostvarenja hrvatskog planinarstva. Komisija je utvrdila kriterije i prioritete za izdavanje i potporu izdavanju planinarske literature.

Komisija za zaštitu prirode održala je tijekom godine tri sastanka, a kontinuirano se radilo na podizanju svijesti planinara i opće javnosti o pitanjima zaštite okoliša. Članovi Komisije, u suradnji s drugim dužnosnicima HPS-a, intenzivno su komunicirali i surađivali s ministarstvom nadležnim za zaštitu okoliša, ustanovama koje upravljaju zaštićenim planinskim područjima i drugim organizacijama koje se skrbu o zaštiti okoliša. U suradnji s Javnom ustanovom Park prirode Papuk organiziran je i proveden tečaj za čuvare planinske prirode s 30 polaznika, a prigodom Međunarodnog dana planina 11. prosinca svečano su uručene diplome novim čuvarima planinske prirode. Komisija se osobito angažirala u zaštiti područja Ivanšćice upozoravajući na neprihvatljivost inicijative za uspostavu kame-noloma Siljevca te sudjelovala na okruglom stolu koji je o toj temi održan u Hrvatskom saboru.

Članovi Komisije redovito su upozoravali i na učestalu vožnju motociklima i quadovima po planinarskim putovima, čime se putovi oštećuju, stvara buka te ugrožavaju oni kojima su ti putovi namijenjeni, a što je posebno neprihvatljivo u zaštićenim planinskim područjima. Komisija je također rješavala više pojedinačnih slučajeva devastacije planinske prirode te upućivala udruge i pojedince na pravilno postupanje u cilju zaštite prirode. Obavijesti su se redovito objavljivale u Hrvatskom planinaru, na web-stranicama i društvenim mrežama. Na Fakultetu šumarstva i drvne tehnologije organizirana je radionica na kojoj je predstavljen projekt »Pick one leave none«. Izrađene su službene majice, značke i tkane oznake za čuvare planinske prirode. Prošireno je i stručno osnaženo članstvo Komisije.

Komisija za povijest planinarstva kontinuirano se bavi prikupljanjem i obradom vrijednih, starih planinarskih predmeta, literature i arhivske građe. Tijekom godine radilo se na sortiranju, organiziranju i evidentiranju arhivske građe u sjedištu HPS-a. Zahvaljujući provedenoj inventarizaciji, cjelokupna arhivska građa o razvoju planinarstva sada je lako pretraživa i dostupnija svim zainteresiranim udrugama i pojedincima.

Komisija za priznanja održala je tijekom godine sedam sastanaka i obradila sva 222 pristigla zahtjeva iz 17 planinarskih udruga. Na temelju prijedloga koji su udovoljavali uvjetima iz Pravilnika o dodjeli priznanja dodijeljeno je 11 plaketa, 30 zlatnih, 52 srebrna i 122 brončana znaka HPS-a. Tijekom 2023. zaprimljeno je znatno više zahtjeva nego u 2022., kad ih je bilo samo 77. Komisija je tijekom godine digitalizirala pohranjenu arhivsku građu. Digitaliziraju se zahtjevi za priznanja, izvješća komisija i ostali dokumenti vezani uz rad komisije. Odrađen posao odnosi se na razdoblje od 13 godina, a nastaviti će se i sljedeće godine.

Komisija za statutarnu, kadrovsku i normativnu djelatnost davala je mišljenja i pravna tumačenja o brojnim pravnim pitanjima, ugovorima, pravilnicima i statutima naših članica te drugim dokumentima upućenima Uredu HPS-a, komisijama, Izvršnom odboru i Skupštini HPS-a. Komisija je bila osobito angažirana u

poslovima vezanim uz pitanja upravljanja planinarskim objektima koji se nalaze na zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske te uz pripremu i provedbu izbora tijela i dužnosnika HPS-a na izbornoj sjednici Skupštine HPS-a.

Hrvatska gorska služba spašavanja i njezinih 25 stanica članice su našeg Saveza, a u HGSS-u djeluje gotovo tisuću članova HPS-a. Služba ima vrlo visoko društveno uvažavanje i nezamjenjivo mjesto u sustavu nacionalne sigurnosti. Uz to što obavljaju izrazito humanu djelatnost spašavanja unesrećenih na najraznovrsnijim terenima, gdje se mogu učinkovito koristiti spašavateljska oprema, tehnika i iskustvo gorskog spašavanja, članovi HGSS-a izravno pridonose radu naše planinarske udruge stalnim sudjelovanjem u edukaciji članova HPS-a, radom u osnovnim planinarskim udrugama i na druge načine. Uz redovnu djelatnost spašavanja i zbrinjavanja unesrećenih, u protekloj se godini HGSS mnogo angažirao na uređenju i opremanju planinarskih skloništa ključnih za sigurnost boravka u našim planinama.

Zaključak. Rezultati naših stručnih djelatnosti u 2023. opisani su detaljnije u izvješćima što su ih komisije dostavile Uredu HPS-a, a u ovom pregledu preneseni su samo njihovi skraćeni sažetci. Postignuća navedena u ovom izvješću daju uporište za ukupnu ocjenu da je HPS uspješno ispunjavao svoje ciljeve i zadaće te ostvario mnogo vrijednih rezultata na svim poljima svojega djelovanja. Rad HPS-a u cjelini bio je kvalitetno organiziran, uredan i uspješan, što se ogleda u brojnim vrijednim i zapaženim ostvarenjima na svim poljima djelovanja. Sve to proizlazi ne samo iz dobre organiziranosti Saveza, već ponajprije iz angažiranja velikog broja članova, koji kontinuirano i nesebično daju svoj doprinos organiziranom hrvatskom planinarstvu, na korist i zadovoljstvo svih onih koji vole planine i planinarenje.

Svim dužnosnicima, pročelnicima i članovima komisija, zaposlenicima HPS-a, suradnicima te planinarskim udrugama, njihovim vodstvima i svim planinarima u HPS-u zahvaljujemo na njihovom djelovanju u planinama i njihovu podzemlju te na zalaganju u protekloj godini.

Godišnje nagrade HPS-a za planinarski rad i postignuća u 2023. godini

Izvršni odbor HPS-a svake godine odlučuje o dodjeli godišnjih nagrada udrugama, akcijama i pojedincima koji su se istaknuli svojim rezultatima u HPS-u u tekućoj godini. Na temelju praćenja rada tijekom cijele 2023. i obrazloženja iz kojih je vidljiv konkretan doprinos organiziranom planinarstvu u protekloj godini, Izvršni je odbor HPS-a na svojoj 4. sjednici odlučio o dodjeli godišnjih nagrada HPS-a za 2023. godinu.

Najbolja planinarska udruga

U kategoriji najbolje planinarske udruge Izvršni je odbor odlučio da se nagrada dodijeli planinarskom društvu koje se ove godine istaknulo uzornim radom u svim planinarskim djelatnostima, osobito aktivnim djelovanjem na promociji planinarstva, uređenjem planinarskog doma i organizaciji više velikih akcija, uključujući Dan planinara Dalmacije. Rad Društva prepoznatljiv je u cijeloj Hrvatskoj, a i mnogo šire. Najbolja planinarska udruga je **Hrvatsko planinarsko društvo Malačka Donja Kaštela iz Kaštel Starog**.

Najbolji društveni rad u planinarskoj udruzi

Nagrada se dodjeljuje planinarki koja se ove godine osobito istaknula svestranim, kvalitetnim organizacijskim radom u svojem društvu, vođenjem planinarske škole i velikog broja izleta, angažmanom u županijskom planinarskom savezu te povezivanjem s drugim udrugama i ustanovama na području Istre. Nagrada za najbolji društveni rad u planinarskoj udruzi dodjeljuje se **Patriciji Jedrejčić za djelovanje u PD-u Pazinka iz Pazina**.

Najbolje organizirana akcija

U kategoriji najbolje organizirane akcije nagrada se dodjeljuje za pripremu i izvedbu planinarske manifestacije kojom su se povezale planinarske skupine djece i mladih iz cijele Hrvatske. Riječ je o akciji održanoj u Brodskom Drenovcu na Dilju u rujnu 2023., koja je bila pripremljena i organizirana vrlo uzorno, a aktivno sudjelovanje više desetaka članova društva u njezinoj organizaciji i provedbi omogućilo je da unatoč nepovoljnom vremenu taj velik i važan skup najmlađih planinara bude izrazito uspješan. Nagrada za najbolje organiziranu akciju dodjeljuje se **PD-u Zanatlija iz Osijeka za Susret malih planinara Hrvatske u Brodskom Drenovcu**.

Najbolji dužnosnik HPS-a

Nagrada za najboljeg dužnosnika HPS-a u 2023. dodjeljuje se za uzoran angažman na čelu Komisije za speleologiju HPS-a. Kvalitetno organizirana i provedena istraživanja, seminari, ispiti, sastanci i brojne druge aktivnosti, kao i dobri rezultati, proizašli su iz doslovno svakodnevnog angažmana na organizacijskim poslovima u Komisiji za speleologiju. Nagradu prima **pročelnik Komisije za speleologiju i član Uredničkog odbora Hrvatskog planinara Damir Janton.**

Najveći planinarski uspjeh

Najveći planinarski uspjeh u protekloj godini bio je podvig člana HPD-a Mosor iz Splita, koji je u jednoj, neprekinutoj turi, bez uporabe motornih vozila, obišao sve kontrolne točke Hrvatske planinarske obilaznice (pješice, biciklom i kajakom), promovirajući zdrav život i zaštitu prirode. Nagrada za najveći pojedinačni uspjeh u protekloj godini dodjeljuje se **Danielu Krstuloviću Opari za obilazak Hrvatske planinarske obilaznice »u jednom potezu«.**

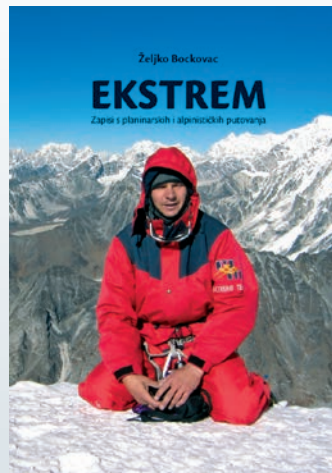
Najbolji rad s mladima

U kategoriji u kojoj se nagrađuje planinarski rad s djecom i mladima Izvršni odbor odlučio je da se nagrada dodijeli planinarskom društvu koje zahvaljujući angažmanu članova u svoj rad uključuje mnogo djece i mladih. Taj planinarski rad obuhvaća dvije društvene sekcije (Obiteljska sekcija, Gojzeki), odnosno ukupno više stotina najmlađih članova. Za najbolji rad s djecom i mladima Izvršni odbor HPS-a nagrađuje **Hrvatsko planinarsko društvo Željezničar iz Zagreba.**

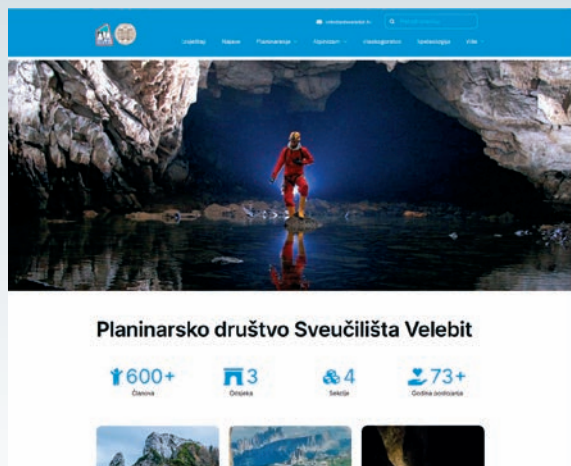
Najveći doprinos planinarskoj publicistici

Izvršni odbor odlučio je da se nagrada dodijeli autoru zbirke planinarskih i alpinističkih putopisa i doživljaja. Takve su knjige u hrvatskom planinarstvu veoma rijetke i zato zaslužuju punu pozornost. U kategoriji »Najveći doprinos planinarskoj publicistici« nagrađen je **Željko Bockovac za knjigu »Ekstrem«.**

Najbolja web-stranica

Web-stranice važno su ogledalo rada i prozor u svijet svake udruge. Nagrada za najbolju web-stranicu u 2023. dodjeljuje se stranici koja se ističe preglednošću i ažurnošću planinarskih sadržaja i praktičnih informacija. Taj uzorno strukturiran i pregledan planinarski sadržaj predstavlja bogatu i raznovrsnu djelatnost jednog od najvećih planinarskih društva u Hrvatskoj. Najbolja je web-stranica **www.pdsvelebit.hr, stranica PDS-a Velebit iz Zagreba.**

Najbolji doprinos markacističkoj djelatnosti

Za doprinos uređivanju planinarskih putova i djelatnosti markacista nagrađuje se voditelj Komisije za planinarske putove, koji je dao golem doprinos u pripremi i provedbi projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura« te stručnu podršku u provedbi tečaja za markaciste. Nagrada se dodjeljuje **Hrvoju Goldu za cjelokupan angažman u Komisiji za planinarske putove HPS-a.**

Najbolja planinarska kuća

Godišnja nagrada za najbolju planinarsku kuću dodjeljuje se razmjerno novom planinarskom objektu, koji se ističe kvalitetnom izvedbom i uzornim uređenjem, čime su omogućeni znatno bolji uvjeti za planinarsku edukaciju u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Najbolja planinarska kuća u 2023. je **planinarski dom Radoboj na Strahinjšćici, kojim upravlja HPD Radoboj.**

Najbolji upravljač planinarske kuće

Najbolji upravljač planinarske kuće dobro je organizirano društvo koje se skrbi o planinarskoj kući na planini koja je izrazito važna za organizirano hrvatsko planinarstvo. Povod i razlog za dodjelu nagrade niz je dobro organiziranih i izvedenih radnih akcija uređenja planinarskog doma Klek, koji se nalazi na mjestu udaljenom od urbane infrastrukture, a omogućuje ugodan odmor svim planinarima i posjetiteljima Kleka. Najbolji upravljač planinarske kuće je **Hrvatsko planinarsko društvo Klek iz Ogulina.**

Najbolji domaćin planinarske kuće

U kategoriji najboljeg domaćina planinarske kuće nagrada se dodjeljuje obitelji koja se skrbi o planinarskom domu Malačka na Kozjaku. Nagrada se dodjeljuje za srdačnost u prihvatu planinara, kao i za angažman na uređenju planinarskog doma. Nagradu prima bračni par **Mare i Marko Topić.**

Posebno priznanje

Suradnik Hrvatskog planinara otkrio je u svibnju 2023. novo stanište velebitske degenije na južnom Velebitu, otkriće objavio najprije u Hrvatskom planinaru te se aktivno povezao s Biološkim odsjekom Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu radi znanstvene potvrde izrazito vrijednog nalaza za hrvatsku botaniku. Imajući to u vidu, Izvršni odbor donio je odluku da se posebnim priznanjem nagradi suradnik Hrvatskog planinara **Neven Kursar.**

Najbolji vanjski suradnik

U kategoriji »Najbolji vanjski suradnik« Izvršni je odbor nagradio **Ministarstvo turizma i sporta** za potporu uređenju i unaprjeđenju planinarske infrastrukture putem projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura«, ostvarenu kvalitetnom suradnjom s Upravom za održivi razvoj i konkurentnost turističke destinacije u tom ministarstvu.

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo
turizma i sporta

Intervju: Darko Berljak

predsjednik Hrvatskog planinarskog saveza

Damir Šantek, Zagreb

Darko Berljak rođen je 1950. u Zagrebu gdje je i diplomirao na Fakultetu ekonomskih znanosti s radom iz planinarskog turizma, dvadeset godina radio je u kemijskoj industriji na poslovima vanjske trgovine, sljedećih dvadeset i dvije bio je profesionalni glavni tajnik HPS-a, u mirovini je od 2019., a poslije je iste godine izabran za predsjednika Hrvatskog planinarskog saveza i danas je u drugom mandatu na toj funkciji.

Član je PDS-a Velebit iz Zagreba od 1973., ispenjao je preko 350 alpinističkih smjerova, položio 1974. ispit za naziv Alpinist, za alpinističkog instruktora i gorskog spašavatelja 1975., a još i danas je aktivan u toj Službi kao pročelnik jedne stanice HGSS-a. Bio je predsjednik Nastavnog vijeća i vođa škole prve generacije hrvatskih instruktora planinarskih specijalnosti na Fakultetu za fizičku kulturu 1979./1980., instruktor na školi za himalajske vodiče u Nepal 1984. i vanjski suradnik Kineziološkog fakulteta u Zagrebu, a bavio se turnim skijanjem, ski silazima, padobranskim jedrenjem i brdskim biciklizmom.

Bio je vođa mnogobrojnih zagrebačkih i hrvatskih alpinističkih ekspedicija na četiri kontinenta; u Himalaji vodio je njih 17, od toga 11 na osamtisućnjake uključujući dvije uspješne na Mount Everest sa sjeverne i južne strane, a na dvije slovenske ekspedicije u Nepal bio je organizacijski vođa.

Od 1980. do danas obnašao je brojne dužnosti u HPS-u: pročelnik Komisije za alpinizam Planinarskog saveza Hrvatske, predsjednik Planinarskog saveza Zagreba, predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog planinarskog saveza, predstavnik Hrvatske na tridesetak skupština UIAA, EUMA, BMU i IKAR te sastanku nekoliko planinarskih saveza 2003. u EU parlamentu, član Komisije za ekspedicije UIAA, predstavnik HPS-a u Hrvatskom olimpijskom odboru u

više mandata, volonterski tajnik te predsjednik Nadzornog odbora HGSS-a.

Od 1991. do 1995. bio je dragovoljac Domovinskog rata, pomoćnik zapovjednika Specijalne postrojbe Glavnog stožera Hrvatske vojske »Planinska satnija Velebit« i instruktor za specijalne postrojbe MUP-a i HV-a.

Održao je preko 500 predavanja u zemlji i inozemstvu s planinarskom tematikom. Član je uredništva »Hrvatskog planinara« 40 godina, članke je objavljivao u stranim planinarskim i alpinističkim časopisima, bio recenzent i urednik nekoliko knjiga, s planinarskim temama sudjelovao na konferencijama i simpozijima te napisao četiri knjige putopisa i o ekspedicijama u Himalaji.

Ekspedicije HPS-a koje je vodio dva puta su proglašene za najbolju ekipu godine u izboru Sportskih novosti, dva puta za poduhvate godine od HOO-a te jednom Ponosom Hrvatske, a osobno je nositelj Odlikovanja Reda Danice hrvatske, Državne nagrade za sport Franjo Bučar, Medalje grada Zagreba, Zahvalnice UIAA, Srebrnog znaka Planinske zveze Slovenije i Plakete HGSS, a od 2015. počasni je član Hrvatskog planinarskog saveza.

Ove godine obilježava se 150. obljetnica organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. To je nešto čime se ne može podičiti dobar dio planinarskih organizacija u svijetu. Možete li kao predsjednik HPS-a objasniti značaj ove velike godišnjice koja će se obilježavati tijekom cijele 2024. godine.

Ne dobar dio, već točno 90% postojećih nacionalnih planinarskih saveza na svijetu nema ni približno tradiciju kao što je naša. Sama ta činjenica, čak da je i nisu pratili uzorni rezultati, treba nas ispuniti ponosom i samopoštovanjem, jer opstati 150 godina nije mala stvar. Značaj obilježavanja naše obljetnice nije u tome da od toga

napravimo predstavu koja će biti sama sebi svrha ili da se na sve strane pravimo važni zbog te velike brojke, već da se još jednom prisjetimo i iskažemo dužno poštovanje našim osnivačima, ali i veliku zahvalnost svim generacijama planinara i naših prethodnika koji su, između ostalog pridonosili općoj dobrobiti kao društveno korisni volonteri te stvarali plemenitu i bogatu 150 godišnju povijest hrvatskog planinarstva.

S druge strane kao netko čiji je cijeli život vezan uz planine i putovanja možete li s nama podijeliti neke osobne trenutke značaja i pozicije HPS-a i općenito našeg planinarstva u svijetu.

Danas su u UIAA (Međunarodna penjačka i planinarska federacija) udružene 94 planinarske organizacije, od kojih je 69 nacionalnih saveza sa šest kontinenata. Bili smo deveti narod na svijetu kada smo u drugoj polovici devetnaestog stoljeća osnovali svoje Hrvatsko planinsko društvo. Od tih devet društava, dva su se nakon nekog vremena ugasila, tako da su Hrvati (tada u sklopu Austro-Ugarske monarhije) bili u biranom društvu od Velike Britanije tada najveće svjetske sile do isključivo alpskih država Njemačke, Švicarske, Austrije, Italije i Francuske te smo s njima ispisali prve stranice povijesti organiziranog planinarstva. Osim kao dio te svjetske elite prvi smo imali organizirano planinarstvo u ovom dijelu Europe. Danas je u Hrvatskoj malo udruženja, institucija i zajednica koje traju već stoljeće i pol. U bivšoj državi naš Savez ne samo da je 1974. znao dostojno obilježiti svojih sto godina, već smo bili i domaćin vrlo uspješne Glavne skupštine UIAA u Delnicama. Ta ista organizacija u jesen 1991. godine, čak prije međunarodnog priznanja naše države, primila je HPS u svoje članstvo i prvi smo nacionalni savez iz Hrvatske koji je postao član neke svjetske asocijacije. Stupanj razvijenosti planinarstva, a s tim povezanu ulogu njihovih nacionalnih planinarskih saveza, danas u svijetu možemo podijeliti u tri nejednako velike skupine. U najjačoj su savezi iz šest alpskih država (Njemačka, Austrija, Švicarska, Francuska, Italija i Slovenija) s 2,5 milijuna registriranih članova, razgranatom i kvalitetno uređenom planinarskom infrastrukturuom te izuzetno velikom godišnjom

VLADIMIR NOVAK

posjećenosti njihovih planina u Alpama gdje se uostalom i počelo planinariti prije 250 godina. U srednjoj skupini je petnaestak saveza iz ostalih europskih država te SAD-a, Kanade, Južne Koreje i Japana, a HPS je negdje u zlatnoj sredini, dok je u trećoj nešto manje od pedesetak ostalih nacionalnih planinarskih saveza. Mnogi čimbenici na razne načine utječu na veličinu, snagu, sposobnost i rezultate nacionalnih saveza: od privlačnosti planina na njihovom području, običaja, povijesnih razloga, mentaliteta stanovnika, broja domaćih stanovnika, ali i stranih gostiju koji redovito odlaze u te planinske predjele, razine društvenog standarda do odnosa i uvažavanja planinarstva od strane njihovih država i šire javnosti. U prvoj skupini, većinom su savezi koji su osnivani prije i u vrijeme kada i Hrvatsko planinsko društvo, ali i neki utemeljeni poslije nas. Neosporno je kako neke od njihovih prednosti Hrvatska nema i nikad ih neće imati i to treba uvažavati kada se s njima uspoređujemo, a ne samo nesuvislo prigovarati što je nerijetko slučaj kod naših dežurnih kritičara. Međutim, osobno sam se uvjerio da mnogi strani planinari, ali njihova društva i savezi imaju vrlo dobro mišljenje o hrvatskom planinarstvu i našim postignućima. Možda o tome nešto govori i podatak kako je jedan od gore spomenutih najjačih planinarskih saveza već dva puta dao punomoć HPS-u da ga zastupa i glasa u njihovo

ime na Glavnoj skupštini UIAA. Također, HPS objedinjuje raznovrsne planinarske specijalnosti i ima višestruko važnu planinarsku nakladničku djelatnost što mnogi savezi nemaju. Naravno, uvijek može bolje i bitno je da kod naših planinara, društava, stručnih komisija i vodstva HPS-a postoji stalna volja, znanje i težnja za daljnjim napretkom.

Kako je sve to zapravo počelo prije tih dalekih 150 godina?

Sve je dobro poznato. U proljeće 1874. u Ogulinu poznati planinar i istraživač, inače profesor matematike, Johannes Frischauf iz Graza u razgovoru s književnikom Budom Budisavljevićem i Vladimirom, sinom bana Mažuranića ispričao je kako se u Europi osnovalo već nekoliko nacionalnih planinarskih društava te predložio da se tako nešto pokuša i u našim krajevima. Detaljne upute kako to napraviti poslao im je u pismu čim se vratio u Graz i 15. listopada te godine u Zagrebu, u zgradi u Demetrovoj ulici 1 gdje je danas Hrvatski prirodoslovni muzej,

okupilo se dvanaest poznatih građana, prijatelja prirode i znanstvenika koji su održali osnivački sastanak i donijeli društvena pravila Hrvatskog planinskog društva. U to vrijeme, što ne bi bilo loše da se i danas primjenjuje, prvo se donosio statut, nadležni državni ured ga je potvrdio i tek nakon ovjere statuta sazivala se skupština i biralo vodstvo. Prvi predsjednik postao je poznati botaničar i entomolog dr. Josip Schlosser. Osnivanjem HPD-a započelo je društveno djelovanje krovne planinarske udruge u Hrvatskoj, a u proljeće sljedeće 1875. godine organiziran je prvi izlet na Oštrc i Plješivicu.

Koji su najvažniji događaji kojim će se obilježiti 150. obljetnica organiziranog planinarstva u Hrvatskoj?

Oni kojima ćemo se u 2024. prije svega prisjetiti ta tri glavna osnivačka događaja. Prvi, tamo gdje je niknula ideja i zapravo sve počelo, 13. travnja usponom na Klek iznad Ogulina, planinu koja je zbog toga u našem grbu i zastavi. Dana 15. listopada, točno na dan kada je prije 150 godina održan osnivački sastanak, održat će se svečana akademija u Zagrebu i baš na taj dan Hrvatska pošta izdat će prigodnu marku povodom naše obljetnice. Proslavu ćemo zaključiti 17. svibnja 2025. pohodom po Samoborskom gorju po istom putu kojim su na prvom izletu prošli članovi HPD-a na taj dan prije 15 desetljeća. Osim tih najvažnijih, bit će još niz događanja, među kojima alpinistička ekspedicija u Patagoniju, speleološka istraživanja u podzemlju Velebita, otvaranje nove planinarske obilaznice na našoj najvišoj planini Dinari, tiskat će se prigodna i bogato opremljena monografija na hrvatskom i engleskom jeziku, a naša društva i klubovi organizirat će 150 izleta posvećenih obljetnici te još mnogo toga o čemu će planinarska i šira javnost biti detaljno obaviještena. Spomenimo i dvije međunarodne skupštine čiji smo domaćini povodom 150. obljetnice, a održat će se 10. i 11. svibnja 2024. u Nacionalnom parku Paklenica. To su skupština Balkanske planinarske unije i, posebno značajna, glavna skupština Europske unije planinarskih asocijacija (EUMA), čiji smo i osnivači, a koja danas objedinjuje 28 planinarskih saveza s tri milijuna članova.

Darko Berljak na Skupštini BMU-a u Grčkoj 2023.

Jedna od najznačajnijih tema za planinare, ako ne i najznačajnija je pitanje što će biti s planinarskim domovima i planinarstvom općenito ako se domovi oduzmu planinarskim društvima. Kakav je stav HPS-a o toj tematici?

Deset brojeva ovog časopisa ne bi bilo dovoljno da se obradi i objasni ta problematika, a sumnjam da će to jednom uspjeti i Umjetnoj inteligenciji. Počelo je ubrzo nakon našeg osnivanja, točnije 1878. kada je tadašnje Zagrebačko gradsko poglavarstvo dalo HPD-u na korištenje dio lugarnice ispod Činovničke livade na Medvednici. Ubrzo su se planinari proširili na ostali dio zgrade i dalje se sve zakompliciralo, kako to ide u takvim prilikama. Kad god se moglo u ovih 150 godina planinari su marljivo poticali, podizali ili sudjelovali u gradnji planinarskih objekata, prenamijenili druge, najčešće lugarnice kako bi ih koristili za svoje potrebe, neke zgrade naslijedili oporukama vlasnika, dobili darovnicama, ali i kupovali, imali zemljišta objekata u zakupu, pravu korištenja ili pravo građenja. Sve to ne treba čuditi jer planinarski domovi, kuće i skloništa uz planinarske putove i školovanje, stupovi su planinarstva s osnovnom funkcijom sigurnosti za planinare, povezivanja dionica, zaštite od lošeg vremena, boravka i noćenja. Ne smije se zaboraviti da se sve to događalo u pet država i tri razna društveno-politička uređenja na ovom prostoru kada su mnogi naši važni dokumenti prestali vrijediti, izgubili se, neki nisu ni postojali, gdje se dogodilo nekoliko pretvorbi statusa vlasništva, najčešće na našu štetu, a i sami smo znali ponekad nešto zakuhati. Nedavno je nastala uzbuna u planinarskoj zajednici kada je u e-savjetovanju objavljen Nacrt prijedloga Zakona o upravljanju nekretninama i pokretninama u vlasništvu Republike Hrvatske. Predložen je članak o upravljanju planinarskim objektima sagrađenim na državnom zemljištu (gotovo svih četrdesetak sagrađeni su u razdoblju socijalizma od 1945. – 1990.), u kojem nije bilo ni duha ni sluha o planinarima, našim društvima i savezu, a brinuli smo se o njima preko sedamdeset godina, upisane su neke grozomorne najamnine pa se moglo naslutiti da će se te nekretnine moći i prenamijeniti. Digli smo priličnu medijsku galamu oko toga, ali i konkretno predložili u e-savjetovanju kako taj članak Zakona treba poštenije urediti. Vodstvo

HPS-a otišlo je u sva tri ministarstva uključena u te zakonske promjene, a u onom koji je predložilo taj nacrt, Ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine na dva vrlo oštra sastanka pokušali smo izvesti stvar na čistac. Najviše što smo mogli postići bilo je da će za sve te objekte na državnom zemljištu od ove godine planinarska društva i Savez imati čvrste ugovore o korištenju, a treba posebno naglasiti - na neodređeno vrijeme i bez ikakve naknade, ali konačno sa zakonskom obvezom države kao vlasnika da ih osigurava i investicijski održava. Za desetak najvažnijih na naš prijedlog (Zavižan, Snježnik, Risnjak, Visočica...) već je napravljena projektna dokumentacija i izvjesno je da će se bespovratnim sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti i sredstava EU-a u vrijednosti od najmanje deset milijuna eura, u sljedećih nekoliko godina oni investicijski obnoviti. Naravno, kao u svemu ima naših internetskih planinarskih stručnjaka kojima je sve to bez veze, ali i nezadovoljnih od strane nekoliko društava koja su objekte dali u zakup privatnim ugostiteljima. Po tom Zakonu, oni zakupninu neće plaćati njima, već državi. Po tom i ostalim pitanjima slijede daljnja iskušenja i nastojanja da se sve to još bolje uredi u korist naših članica, ali drugim zakonima ili uredbama.

Široj javnosti najpoznatiji ste po tome što ste vodili brojne alpinističke ekspedicije u Himalajama. Za to su potrebne brojne vještine od uloge menadžera i organizatora, dobrog komunikatora prema grupi, ali i prema van, ali unatoč tim vještinama to sasvim sigurno ne može raditi netko tko i sam nije proveo mnogo vremena u planinama.

Odmalena sam smatrao, da ću postati pravi planinar tek ako ću imati posla ili bar se naviriti prema najvišim planinama na Zemlji. Da to ostvarim ne preskačući ih, išao sam postupno po potrebnim stubama: planinario po Medvednici, počeo se penjati po stijenama, skijati, postao alpinist i gorski spašavatelj te nakon Alpa, putovao i od lakših odlazio u sve teže i više planine na svijetu. Budući da se oko mene nitko nije htio primiti organizacije i vodstva alpinističkih ekspedicija, to sam silom prilika postao da ta brda uopće i vidim. U tadašnjim uvjetima bez

interneta, literature, važnih podataka, današnjih sredstava komunikacije, podrške, iskustva, ali uz podsmijeh i podmetanja nekih salonskih alpinista, općenito teških uvjeta organizacije i financiranja trebalo mi je nekoliko godina da samoučenjem to postignem i prvu ekspediciju u stijene Kavkaza vodio sam 1981., slijedila je prva u Himalaju 1982. godine, a dalje su išle kao po traci sve do 2009. godine. Sve sam ih vodio, jer i dalje nikoga nije bilo u blizini koji je znao ili se zbog velike odgovornosti to usudio raditi. Taj neobičan, ali meni jako kreativan hobi jako me privlačio i zaokupljao, jer je prepun neprestanog rješavanja teških rebusa i jednadžbi s bezbrojnim nepoznanicama nalik na igranje šaha s planinskom prirodom i njenim strogim pravilima, gdje unaprijed treba smisliti pet poteza, ali za razliku od partije šaha, dobio ili izgubio, na kraju na obje strane sve su figure morale ostati čitave i neoštećene.

Poznata je vaša izjava: »Na svim ekspedicijama koje sam vodio nitko nije poginuo, čak nije bio niti ozbiljnije ozlijeđen. To smatram da je i jedino bilo važno, uspon više ili manje, uvijek se može nadoknaditi, jer ta brda nikamo neće pobjeći.« Na sve to možete puno utjecati, međutim gore visoko ipak alpinisti donose svoje osobne odluke i ponekad ulaze u svjesne rizike.

Sa rizicima svi se susrećemo svakog dana u životu. Cijela je mudrost znati ih točno i na vrijeme uočiti, procijeniti te naučiti se njima upravljati. Alpinističke ekspedicije prepune su rizika, od financijskih, političkih, putnih, zakonskih, logističkih, tehničkih, psiholoških, zdravstvenih, pa do onih da se netko na njima teško ozlijedi, postane invalid, umre ili pogine. U planinama to se oduvijek događa, mnogi moji prijatelji i poznanici izgubili su život u planinama, a nažalost i desetak njih koji su bili članovi ekspedicija koje sam vodio, a poginuli su na nekim drugima. Na mojim ekspedicijama vrh mi nikada nije bio imperativ, već da se u istom broju koliko nas je otišlo vratimo svojim obiteljima. Mnogo puta sam strpljivo čekao da se na planini poslože vremenski i snježni uvjeti, nikada nisam forsirao. Nekoliko ekspedicija sam prekinuo kada sam zaključio da je dalje preopasno nastaviti, a znao sam neke penjače/ice izostaviti iz njihovih

skupina ili završnog uspona, jer sam smatrao da su blizu ruba da im se nešto loše dogodi. Sve to donosilo mi je ponekad nepopularnost, zamjerke, pa čak i prijetnje od članstva. U zoni smrti alpinisti nemaju vremena, ali ni previše sposobnosti, upuštati se u sveobuhvatnu analizu situacije i onda donositi racionalne odluke, za to treba u mozgu jako puno kisika, a na tim visinama je rijedak i strašno ga nedostaje. Zato su dosta važne upute vođe iz Baznog logora, koji je puno niže i gdje se normalnije diše i razmišlja. Kao vođa smatrao sam da moram bolje i objektivnije od svakog člana znati njegove penjačke, tjelesne, intelektualne i rizične limite. Ako su i ulazili u teške situacije, nastojao sam ih prije pripremiti da su svjesni svih određenih rizika po putu i da se s njima gotovo automatski i instinktivno nose. Uvijek sam postavio logistiku da ima nekoga u najvišem visinskom logoru za vrijeme završnog uspona na vrh kako bi u slučaju potrebe mogli pružiti podršku onima u silasku. Mnoge nesreće u Himalaji drugima su se događale kada je to izostalo. Možda sam imao samo sreću da nikada nitko nije nastradao, ali u tom slučaju na nju sam imao stalnu tridesetogodišnju pretplatu u beskrajnim količinama. Naime, na mojim ekspedicijama u Himalaji proveli smo ukupno preko dvadesetak mjeseci na opasnim hladnim i vjetrovitim planinama, na vrlo strmom terenu pokrivenim ledom i snijegom i visinama nikad nižim od 5000 m, izredalo se jako puno ljudi, čak preko 300 članova i članica, a nitko nije poginuo ili teže se ozlijedio. Nešto slično prati me i kao vozača, položio sam ispit davne 1968. i od tada odvezio blizu milijun kilometara, volim brzo voziti, jer sam tada najkoncentriraniji, a prije alpinizma bavio sam se automobilizmom te vozio rally i brdsko-brzinske trke, ali u 55 godina vozačkog staža nikada nisam imao ni najmanju prometnu nesreću.

Koji su po vama najveći mjerljivi uspjesi ekspedicija koje ste vodili?

Ima ih više, jer sam često nastojao da budu posebne i pamtljive: prvenstveni uspon 1986. bez ijednog Šerpe u timu s tri solo uspona s jednim bivakom kroz južnu stijenu na vrh Ama Dablama najfotogeničnije himalajske planine, a taj smjer do danas nitko nije ponovio. Prvi uspon 1987.

U baznom logoru pod Everestom na hrvatskoj ženskoj alpinističkoj ekspediciji Everest 2009.

na Ngojumba Kang II (7743 m) tada treći vrh na svijetu po visini na koji se ljudi još nisu popeli; sedamdeset i dva dana (!) mukotrpnog penjanja u 3000 m visokoj i ledom okovanoj sjeverozapadnoj stijeni Mount Everesta po Velikom kuloaru 1989. iz Tibeta te dvije ženske ekspedicije 2007. i 2009. na Cho Oyu i Mount Everest s ukupno devet uspona djevojaka, samostalno u velikom stilu na šesti i najviši vrh na svijetu. Osim tih, jedna malo suluda, ekspedicija na Annapurnu I po kalendar-skoj zimi 1990. sa Slovencima, Amerikancima i našim penjačima istovremeno po dva različita smjera uspona, zatim po sjevernom grebenu 1997. na Everest kada su se dva člana popela na vrh u solo usponima dok na toj strani brda nije bilo žive duše pritom jedan bez uporabe kisika iz boca, ali i prva službena hrvatska ekspedicija u Himalaji, u kasnu jesen 1995. na Cho Oyu kada je jedan član skijao s 8201 m visokog vrha, a drugi nešto niže odletio u dolinu s padobranskim jedrom. Sve te rezultate nikada nisam oglašavao na velika zvona, sumnjam da većina planinara i zna te detalje, tada me je samo zanimalo da čim prije ponovo otpu-tujem na nove ekspedicijske izazove u Himalaju.

Autor ste četiri knjige u kojima ste detaljno secirali ljude, kulturu, povijest i planine Nepala i Tibeta. Naravno i svoja putovanja i ekspedicije. Da li se može očekivati još neka knjiga koja bi

obradila to područje ili mislite da ste napisali sve što ste imali?

Daleko je od toga da sam stavio na papir sve zanimljivo što sam donio u glavi iz tih krajeva. Ali, nisam se još ni dotakao Sjeverne i Južne Amerike, Istočne Afrike, Rusije, Gruzije, Irana, Indije, Bornea, Sičuana, Japana, Mongolije, Južne Koreje, Australije i Tasmanije gdje sam se također planinarski vrzmao. Budući da mi je uobičajeno razdoblje između napisanih knjiga oko osam godina, vrijeme se primaklo i krajem 2025. izaći će nova knjiga. Zvat će se »Tako je to bilo« i znatnim dijelom obraditi teme s ekspedicija, trekkinga i drugih putovanja koje se u pravilu ne opisuju u takvim knjigama. Sve ima i drugu stranu medalje, pitanje je da li će se čitateljima svidjeti, ali želim se okušati s pričama o tamnim i neljepim trenu-cima, jer i to je život.

Od kud uopće takva fiksacija, takva ljubav i usredotočenost upravo na to područje? Zašto niste vodili više ekspedicija po drugim dijelovima svijeta?

Nepalska i tibetska Himalaja kada sam tamo počeo odlaziti za mene je postala skladni spoj najviših svjetskih vrhova, zadivljujuće planinske prirode, zanimljive povijesti, kulture, tradicije, mudrosti, etike i načina života tamošnjih ljudi, mentaliteta iskazanog u snošljivosti, neisključivosti, sućuti prema drugima i poštivanja svakog

živog bića, a sve umotano u duhovnu znanost, kakvom smatram tamošnju religiju. Nešto slično nisam nigdje drugdje ni približno pronašao. Vodio sam ekspedicije i po ostalom svijetu, ali bilo ih je manje baš zbog tih razloga i uvijek sam nastojao čim prije ne otići, već se vratiti u Himalaju. Inače, po usredotočenosti na taj dio planeta, nisam nimalo originalan, niti dio neke čaknute manjine, isto misle mnogi ljudi iz cijelog svijeta koji tamo otputuju.

Kakav je vaš stav na opću komercijalizaciju uspona na osamtisućnjake i općenito na sve veću komercijalizaciju planinarstva u svijetu i gdje je Hrvatska u svemu tome?

Danas se novcem plaća da te malo provozu po rubu svemira ili podmornicom spuste u crne morske dubine, pa je normalno da isti biznis postoji i za uspone na osamtisućnjake. U tim slučajevima, bar što se mene tiče sve je kristalno jasno, to je visinski turizam i nema nikakve veze s alpinizmom. Ono prvo je konzumacija, a drugo je kreacija. Po ničemu se ne može uspoređivati uspon i silaz na istoj planini onih koji to ostvaruju misleći svojom glavom i kolekcionara vrhova koji za novac kupuju tuđi rad i vještine bez kojih nikada ne bi mogli napraviti ni jedan siguran korak na tom brdu. Ali, svatko ima pravo na svoju životnu, pa i penjačku filozofiju kakva god bila. S vrećom dolara može preskočiti sve potrebne stube u svom planinarskom razvoju i svu pamet usmjeriti na širok odabir paket-aranžmana u kojem će stilu po brdima zavezan na špagi bauljati gore-dolje a da nikada nije stekao spomena vrijedna samostalna alpinistička postignuća. Ne treba time previše razbijati glavu, danas je u svijetu gotovo pa pravilo da se sve može postići prećacem ako imaš dovoljno novaca. Jedino je nesimpatično, kada takvi planinarski klijenti poslije kod kuće taj doživljaj gromoglasno prodaju javnosti kao vlastiti himalajski proizvod. Takvih primjera ima u posljednje vrijeme i u Hrvatskoj. Malo je groteskno kada pri tome naglase da to čine za svoje selo, grad ili domovinu i na vrhu se omotaju što većom zastavom. Već duže vrijeme postoji The Himalayan Database, jedini relevantni repozitorij himalajskih uspona i urednicima ne pada na pamet više bilježiti imena, a kamoli nešto drugo

o onima koji su na taj način dovedeni na neki himalajski ekspedicijski vrh bio to Mount Everest pa naniže. Uz tu temu, bolje da ne spominjem slične primjere na trekking vrhovima, pa čak i trekking stazama do baznih logora koje neki naši planinari nepotrebno plaćaju domaćim prekupcima vođenih asistencija u Nepalumjesto da uz minimalni trud to obave samostalno, ali jedni i drugi nerijetko od tih izleta vole raditi gotovo svjetsku senzaciju. Nažalost, komercijalne usluge u prirodi potiču sve veću mobilnost i masovnost korisnika te ćemo prije ili kasnije završiti u slijepoj ulici, a napraviti nepopravljivu štetu u planinskom okolišu.

Što smatrate najvećom ostavštinom svojeg dosadašnjeg djelovanja unutar HPS-a, i da li postoje još neki značajni planovi koje planirate provesti?

Ostavština je ono što ostaje iza nekoga kada ga više nema, a ako me posluži zdravlje imam volje još neko vrijeme pridonositi na ovom svijetu. Ali, ima nekoliko činjenica koje sam odradio i što se mene tiče završio posao. Kao glavni tajnik s ruba nelikvidnosti doveo sam HPS u vrlo stabilne financijske vode u kojima se nalazi već duže vrijeme, potaknuo sam i proveo redovno godišnje sufinanciranje obnove i održavanje naših planinarskih objekata u posljednjih 20 godina, trudio sam se da Savez u tom razdoblju svoje djelovanje usmjerava u gradnju što više planinarskih skloništa, jer ona su po meni jedino jamstvo održivog razvoja planinarstva u Hrvatskoj, ali i očuvanja naših planinskih ljepota. Bilo je toga još, no na drugima je da to zapaze i ocijene, ali i ono što sam napravio pogrešno, jer bilo je i toga. Dodao bih, da sam kao vođa alpinističkih ekspedicija u dobi kada sam to još mogao, svoje penjačke ambicije ostavljao po strani, a nastojao, često uz mnoge kritike da umjesto ekskluzivnog kluba nekoliko himalajaca, što više naših muškaraca i žena po prvi puta ode u Himalaju, ali da na tome ne ostane i da što češće tamo odlaze na ekspedicije. Jedini moj plan u budućnosti kao predsjednika HPS-a je raditi najbolje što znam, a kada se pojavi, pokušati savladati svaki problem u timskom radu s ostalim tijelima Saveza, kako bi cijela naša planinarska zajednica bila još bolja.

Speleološka istraživanja u jamskom sustavu Crnopac

Uz 20. obljetnicu istraživanja (2004. - 2024.)

Teo Barišić i Aida Barišić, Šibenik

Nekako je stvar opće kulture znati koja je i koliko je dugačka najdulja špilja u vlastitoj državi. Informacija o više kilometara dugačkom labirintu jamskih kanala u južnovelebitskom masivu Crnopca malo se pomalo probila u školske udžbenike i svijest stanovništva Lijepe Naše.

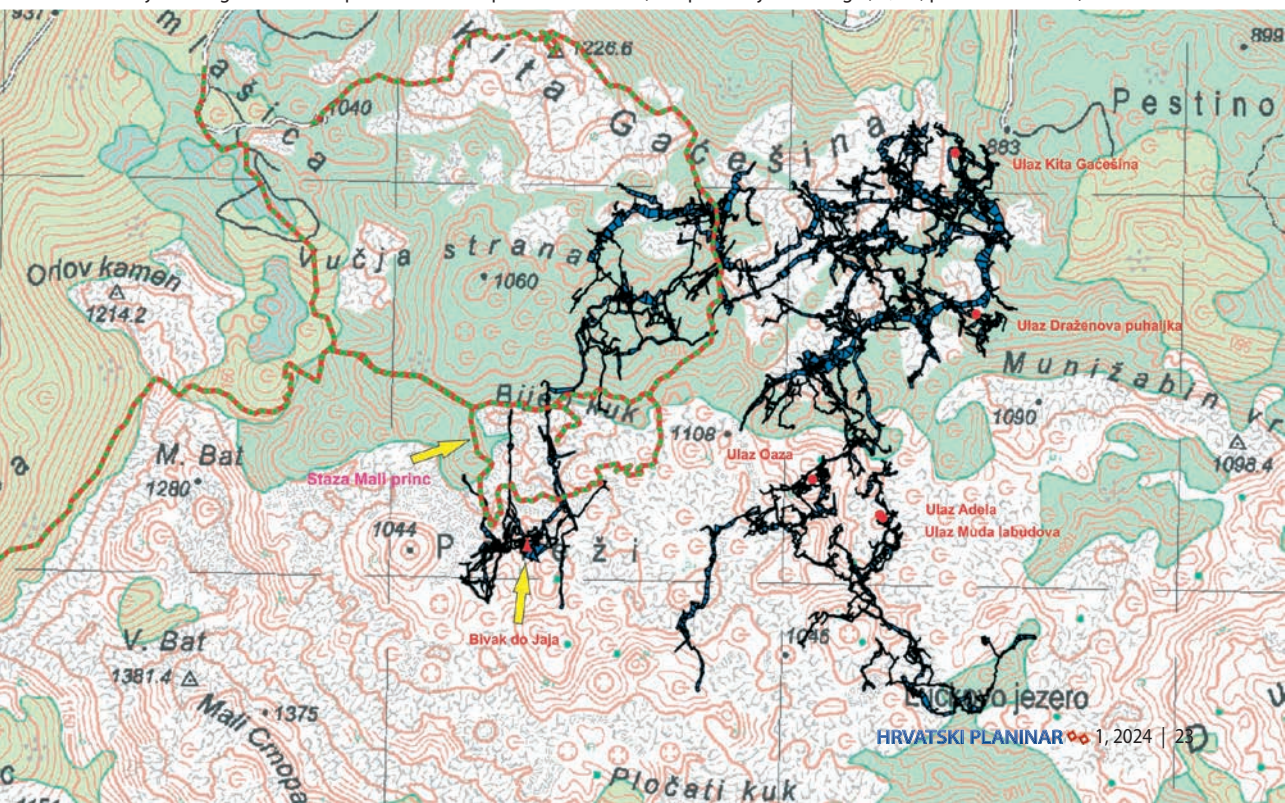
Jamski ulazi zanimljivih imena – Kita Gaćešina, Draženova puhaljka, Muda labudova, Oaza i Adela – proteklih su se godina postupno povezali u današnji Jamski sustav Crnopac (JSC). Od 2004., kada je pronađen prvi ulaz, hrvatski su speleolozi i njihovi gosti iz inozemstva ušli više od tri stotine puta kroz razne ulaze i tijekom desetaka tisuća sati boravka u JSC-u postupno pronalazili i kartirali kilometre novih kanala. Već

je 2007. Sustav dosegao prvih deset, a 2011. i dvadeset kilometara duljine te time postao najduljom hrvatskom špiljom. Četiri godine poslije premašena je duljina od 30 km, a 2019. donijela je spoj s jamom Oazom i duljinu od 42 kilometra. Godinu nakon toga otkriven je spoj s jamom Muda labudova i dostignuta je duljina od 52 kilometra, čime je JSC postao najduljim i na Balkanu.

Istraživanja u 2023. godini

Krajem 2022. JSC dosegnuo je duljinu od gotovo 59 kilometara, tako da smo već nakon prvog ulaska, u siječnju, prebacili na veću znamenku na brojaču duljine. Tom i sljedećom prilikom, u ožujku 2023., tehničkim smo penjanjem još tragali za mogućim spojem s jamom Dušom

Položaj Jamskog sustava Crnopac u odnosu na planinarske staze (Compass Project Manager, QGIS, prikaz: Teo Barišić)

Lovel Kukuljan tehnički penje prema Žoharskom labirintu

i dokraja iscrpili tu mogućnost u Dvoranici pod Šerihijom. Sljedeći će put netko sitnije građe trebati pokušati proći kroz Eliminator i Svlačionicu te početi s kopanjem, uz osluškivanje nekoga s druge strane, u jami Duši.

U ožujku 2023. krenuli smo dublje u središnji dio sustava, u splet kanala Farmville iznad Otomanskog carstva. Iznad Lijehice kaula, kroz koju dobro struji zrak, a koja završava zarušenim blokovima, postoji nekoliko kamina kroz koje bi se tehničkim penjanjem možda moglo zaobići to zarušenje. Prvog dana nakon ulaska dobro smo se namočili, i premda smo razmjerno zdravi odradili jednu stranu te bez poteškoća posljednji dan izašli iz podzemlja, močenje je aktiviralo Teov kronični išijas i slijedilo je mjesec dana pauze od speleologije.

Početkom svibnja asistirali smo marljivom Dinu Groziću i Luki Pelozu iz SU-a Estavela

pri proširivanju uskog prolaza s jakim strujanjem zraka na dnu jame Vlažna Mađarica, za koju postoji mogućnost spajanja s JSC-om, te usput ponovno pregledali drugi upitnik u drugom kraku jame i ponovili nacrt jame Suha Mađarica. Drugi smo dan prodirali šumarskom vlakom na greben Kite Gaćešine, a onda na putu do Mađarica pronašli ulaze u nekoliko manjih speleoloških objekata, dočekali Dina i Luku, pa spustili opremu do auta.

U prvoj polovici lipnja organizirano je devetodnevno istraživanje, u kojemu je sudjelovalo 14 speleologa iz triju hrvatskih speleoloških udruga (SU Estavela, SO PDS Velebit i SO HPK Sveti Mihovil), među kojima i dva gosta, iz BiH i Austrije. U istraživanju najudaljenijih, jugozapadnih dijelova Sustava, jedan je dio istraživača radio na transportu opreme do novoustanovljenoga stalnog bivka u Jajetu, dok je drugi gotovo cijelo vrijeme proveo u tom dijelu jame. Jaje (Teova dvorana) golema je, 50×70×50 metara velika, gotovo obla dvorana, jajolikog oblika. Nalazi se oko 150 metara jugoistočno od najjužnijeg dijela Puta Malog princa, na 390 m nadmorske visine, točnije, oko 650 m ispod staze ili oko 150 m ispod razine Gračačkog polja. Da bi se došlo do nje, od najbližeg ulaza Kite Gaćešine potrebno je proći kroz 3,2 km špiljskih kanala i spustiti se 530 metara u dubinu. U spletu kanala iznad dvorane, koja je pronađena još 2013., kartirano je 1427 m novih kanala, pa je sustav tako uvelike premašio duljinu od 60 kilometara!

Već je sljedeći vikend kroz ulaz Muda labudova ušla ekipa speleologa iz SO HPD-a Željezničar te je penjući se po tubi u predjelu PI kanala na dubini većoj od 500 metara pronašla novih 105 metara kruznoga kanala, dok je drugi dio ekipe pripremao jamu za predstojeći speleološki istraživački logor. Drugi dio priprema

Položaj Jamskog sustava Crnopac pod Crnopcem (Compass Project Manager, QGIS, prikaz: Teo Barišić i Dino Grozić)

speleolozi Željezničara odradili su krajem srpnja u jami Oazi.

U razdoblju od 29. lipnja do 2. srpnja 2023. održana je u jami, s ulaskom kroz Kitu Gaćešinu, međunarodna vježba speleospašavanja. Hrvatska gorska služba spašavanja organizirala je tu tehnički i logistički iznimno zahtjevnu vježbu u okviru pripreme za certificiranje modula za međunarodne akcije spašavanja putem sustava Civilne zaštite EU-a. Uz HGSS, u vježbi su sudjelovali i pripadnici Ravnateljstva civilne zaštite RH te službi spašavanja iz Poljske, Srbije, Bugarske i BiH. U izvlačenju je sudjelovalo ukupno 70 spašatelja i pripadnika službi civilne zaštite.

Željezničari su sredinom kolovoza ponovno organizirali nekoć tradicionalan istraživački logor na Crnopcu, pri čemu je istraživano više objekata. Pritom je 25 hrvatskih i bugarskih speleologa ušlo kroz ulaze Muda labudova i Oazu u jugoistočnom dijelu Sustava i istražilo novih 944 metara. U sektoru Muda labudova najznačajniji su pronalasci na vrhu dviju stijena u fosilnoj Avangardi, gdje su se istraživači međusobno čuli u novom spletu horizontalnih kanala, dok je u Oazi pronađen nastavak kanala kod Šarenih jezera, nazvan Tona kokaina. U Megaljenjivcu su se sustavno, od sjevera prema jugu, rješavali upitnici, a glavni kanal prema jugozapadu ostao je i dalje velika nepoznanica.

Krajem kolovoza, u vikend-akciji HPK-a Sveti Mihovil, nastavilo se s penjanjem kamina u središnjem dijelu Sustava u Farmville, kod Otomanskog carstva.

U posljednjem, petodnevnom istraživanju, početkom studenoga, u sustav su kroz ulaz Muda labudova ušli članovi Estavele i Velebita te istražili čak 668 metara u nastavku područja iznad fosilne Avangarde. Istraživanje je obilježio bijeg pred vodenom bujicom i kroz nju u vertikali Pakla.

Vani je, ispred ulaza Kita Gaćešina, u isto vrijeme čekala mješovita, bugarsko-hrvatska speleološka ekipa od čak 15 speleologa. Dugo planiranje i najbolje namjere potopila je obilna kiša, uz jak vjetar, već pri noćenju u šumarskoj nadstrešnici na Vodicama. Dobro namočene Pod Rbove i speleologe mosoraše ugostili su djelatnici Parka prirode Velebit i Centra izvrsnosti Cerovačke špilje, omogućivši im da se malo

AIDA BARIŠIĆ

Oružarstvo iznad Ženskog spokoja

oporave. Obišli su turistički uređene špilje, a potom nastavili prema Dalmaciji i Biokovu, na zamjensku akciju.

Do 5. je studenoga u 2023. u sustavu je 37 speleologa izvelo osam istraživačkih akcija, s ukupno četrdesetak dana rada u jami, i topografski snimilo ukupno 3312 metara novih kanala, tako da je ukupna duljina Sustava trenutačno 62.296 metara, a dubina 830 m, čime je JSC na 57. mjestu na popisu najduljih špilja u svijetu.

Istraživanja su nabavkom znatne količine opreme podržali Komisija za speleologiju HPS-a, Javna ustanova Park prirode Velebit i HGSS.

MARIN GLUŠEVIĆ

Međunarodna vježba speleospašavanja JSC 2023

Johannes Frischauf

zaslužni pionir planinarstva u Hrvatskoj

Povodom 150. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj i 100. godišnjice smrti

Milovan Buchberger, Zagreb

Ovo je priča o životu dr. Johannes Frischaufa (1837. - 1924.), profesora matematike na Sveučilištu u Grazu, najzaslužnije osobe i idejnog začetnika osnivanja Hrvatskog planinarskog društva 1874. te njegovom djelovanju vezanim uz Hrvatsku.

Johannes Frischauf rođen je u Beču 17. rujna 1837. kao najstariji sin u porodici trgovca živežnim namirnicama Ignaza Frischaufa i Elizabete rođ. Steinhart, koji su u Beč doselili iz obližnjeg Rositza 1832. godine. Uz Johannes u obitelji Frischauf su, njegove starije sestre Barbara (r. 1833.) i Eleonora (r. 1836.) te mlađa braća Candid (r. 1840.) i Alois (r. 1845.).

Završivši Shotten gimnaziju u Beču, Frischauf 1857. upisuje studij matematike i fizike na Sveučilištu u Beču te studij geodezije i kemije na Visokoj tehničkoj školi. Diplomirao je 1861. kao najbolji u klasi profesora Josepha Petzvala te stekavši titulu dr. phil. zaposlio se kao asistent na Bečkoj zvjezdarnici i docent na katedri matematike Sveučilišta u Beču (1863.). Kao stručnjak na području astronomije znanstveni rad započinje radovima na određivanju putanje asteroida Asia (1861., 1866.), komete »1863« (1863.) i funkcijama kugle (1865.), koje objavljuje u izvješćima sjednica matematičkog razreda Kraljevske akademije znanosti u Beču. Godine 1866. dobiva mjesto profesora matematike na Sveučilištu u Grazu, gdje nakon dvije godine postaje redovni profesor, naslijedivši katedru Ernsta Macha. U profesorskoj i znanstvenoj karijeri koja je trajala do umirovljenja 1906., plodan je autor s napisane 22 stručne knjige i udžbenika na području matematike, astronomije i geodezije, 30-ak članaka znanstvene problematike, osam planinarskih knjiga te više od 120 članaka planinarske i putopisne tematike. Frischaufove su zasluge i uvođenje više matematike na

Johannes Frischauf (1907.)

Sveučilište u Grazu, predavanje infinitezimalnog računa, teorije brojeva, geometrije i funkcijske teorije, a smatra se pionirima primjene Gaussove metode u trigonometrijskim izračunima, što je bila novina u topografiji.

Planinarska opsesija u mladim danima

Vrijeme Frischaufovog studija u Austriji obilježeno je naglim razvojem željeznice, čime visoke planine postaju dostupne brzo rastućem broju entuzijasta a popularnost planinarstva naglo se širi u svim društvenim krugovima. Bilo je to vrijeme kada u Austriji, zemlji s 300 vrhova viših od 3000 metara, Paul Grohmann sa suradnicima 1862. osniva Austrijsko planinarsko društvo, čije su podružnice ubrzo niknule u svakom većem gradiću po cijeloj državi. Planinarski zaljubljenici postaju prvi »turisti« (naziv potekao upravo od planinara, »tour« = tura, obilazak gorskog

predjela), koji slobodno vrijeme koriste kako bi se popeli na neki vrh ili posjetili nova neistražena planinska područja.

Frischaufov planinarski put započinje u ljeto 1861. nakon diplome. Odlazi na obilazak Salzburških Alpa te planinari područjem Berchtesgadena, nakon čega se 1864. upušta na zahtjevnije uspone u području Visokih Tura. Godine 1866. imenovan je profesorom matematike na Sveučilištu u Grazu te Štajersko planinsko okružje postaje fokus njegovih planinarskih aktivnosti. Znatiželja ga 1868. usmjerava obližnjim, nepoznatim i neistraženim predjelima i vrhovima Kamniško-savinjskih Alpa.

Utemeljenjem Njemačko-Austrijskog planinarskog društva (DÖAV) 1869., Frischauf je član sekcije društva u Grazu, koja 1873. broji 91 člana. Frischauf je od osnutka 1873. i potpredsjednik Štajerskog planinarskog društva (»Steirischer Gebirgsverein«) iz Graza. Tu dužnost obavljao je do travnja 1875.

Koncem kolovoza 1872. puštena je u promet željeznička pruga na dionici Liezen-Admont u Štajerskoj, pa Frischauf koristi tu mogućnost kako bi se prvi 23. srpnja 1873. popeo na Reichenstein (2251 m) pokraj Admonta. Dva tjedna kasnije popeo se i na obližnji Hochtor (2369 m), o čemu je izvijestio u člancima objavljenim u »Jahrbuch des Steirischen Gebirgsvereins« (1873.) kojem je urednik. Za isti časopis 1873. piše i članke »Der Greinsberg« i »Hoch-Molbing im Todtengebirge«.

Bilo je to vrijeme početaka objave planinarskih vodiča koji su rađeni u svrhu promocije putovanja željeznicom. Tako je Frischauf 1873., na 107 stranica, objavio prvi »Planinarski vodič Štajerske, Koruške, Kranjske te austrijskih graničnih područja, Salzburga i Tirola«.

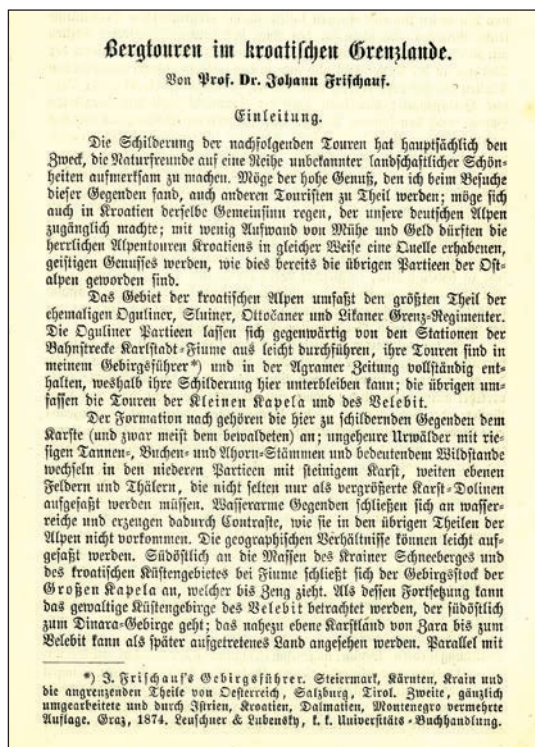
Prvi posjeti Hrvatskoj (1873. - 1875.)

U želji da Uskrsne praznike 1873. provede na »Hrvatskoj rivijeri«, na što ga je motivirao prijatelj dr. Konrad Clar (1844. - 1904.), docent balneologije i klimatologije na Sveučilištu u Grazu. Frischauf se s njim u travnju željeznicom zaputio do Rijeke. Tom se prilikom popeo na Učku te brodskim linijama obišao Kraljevicu, Crikvenicu i Novi, nakon čega se parobrodom odvezao do Kotora. Tu se popeo na Lovćen i posjetio Cetinje,

o čemu je 27. svibnja po povratku u Graz, na sjednici Štajerskog planinarskog društva održao predavanje »Touren in Montenegro«.

Znajući da se koncem listopada 1873. otvorila željeznička pruga Rijeka - Zagreb, Frischauf kao najprominentniji član Štajerskog planinarskog društva entuzijastično zaključuje da će ona omogućiti dostupnost i neistraženim hrvatskim planinama Kleku, Kapeli, Plješivici, Bjelolasici i poglavito Velebitu, koji je tog proljeća zadivljeno promatrao s parobroda. Stoga je uvjeren da je time sazrijelo vrijeme osnivanja Hrvatskog planinarskog društva. Početkom 1874. postavio si je za prioritetnu misiju posjetiti hrvatske krajeve pri čemu želi inicirati ustrojavanje Hrvatskog planinarskog društva.

U tu se svrhu Frischauf za Uskrsne praznike, 4. travnja 1874. željeznicom otputio do Trsta i Rijeke, iz koje odlazi vlakom za Ogulin s pismom preporuke Stanka pl. Budisavljevića (1839. - 1907.), časnika Austro-ugarske ratne mornarice tada profesora Pomorske akademije. U svezi

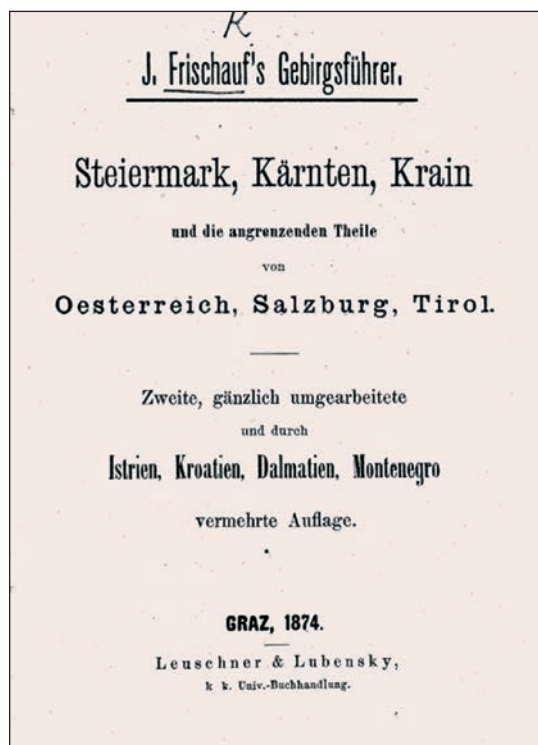

Frischaufov članak »Bergtouren im Kroatischen Grenzlande«, Jahrbuch des Österreichischen Touristen-Club, VI. Clubjahr, Wien (1875)

planiranih planinarskih aktivnosti, sukladno preporuci Budisavljevića, obraća se njegovom bratu, natporučniku Budislavu pl. Budisavljeviću (1843. - 1919.), visokom okružnom činovniku Krajiške uprave.

Susret s Budislavom Budisavljevićem i Vladimirom Mažuranićem (1845. - 1928.), koje je Frischauf sredinom travnja zatekao pred županijskom zgradom u Ogulinu, iskoristio je kako bi ukazao na potrebu osnivanja Hrvatskog planinarskog društva. Frischaufu je savjetovano da se za osnivanje Hrvatskog planinarskog društva najbolje obratiti profesoru dr. Gjuri Pilaru (B. Budisavljević, HP (1898), br. 3, 37).

Frischauf se sljedeći dan želio popeti na Klek, kojem će tom prigodom barometrom izmjeriti visinu, pa mu je kao vodiče Budisavljević preporučio ravnatelja Više pučke škole u Ogulinu Miloša Ratkovića (1844. - 1910.) i učitelja Josipa Magdića (1848. - 1911.), koji se time mogu smatrati za prve planinarske vodiče u Hrvatskoj. Budisavljević je tu Frischaufovu posjetu Kleku i Ogulinu opisao u članku objavljenom 16. svibnja 1874. u »Obzoru«.

Frischaufov planinarski vodič (1874.) – naslovnica

Vrativši se u Graz Frischauf u drugo, znatno dopunjeno izdanje svog »Gebirgsführera«, koji proširen na 179 stranica izlazi u srpnju 1874., dodaje opise planina Istre, Hrvatske, Dalmacije i Crne Gore. Taj je planinarski vodič koncipirao na način prikaza planina uz željezničke trase. Tako na trasi Sv. Petar – Rijeka opisuje Učku, na trasi Rijeka – Karlovac opisani su Bjelolasica i Klek, na koji je uspon iz Ogulina detaljnije prikazan. Planine i gradove Dalmacije opisuje uz parobrodsku liniju Rijeka – Kotor. Iz teksta u tim opisima može se zaključiti da se već prethodne godine iz Splita popeo na Mosor, dok opise npr. Dinare i Biokova Frischauf najvjerojatnije iznosi analizom prikaza iz vojnih specijalnih karata. Frischaufov planinarski vodič je prvi u kojem su opisane planine Hrvatske.

Kako bi potaknuo osnivanje Hrvatskog planinarskog društva Frischauf se 10. lipnja 1874. pismom obraća dr. Gjuri Pilaru (1846. - 1893.) u Zagrebu. U pismu Budisavljeviću 7. srpnja, raspituje se »Kako je sa hrvatskim alpskim društvom«, nadodajući »mi iz Graza želimo da oživi što prije«.

Frischauf nakon Kleka u ljeto odlučuje posjetiti Plješivicu i Plitvička jezera. U pismu Budisavljeviću 7. srpnja 1874. propitkuje »da li će ljetos koje društvenice poći iz Ogulina na Plješivicu ili na Plitvička jezera. Bude li mi ikako moguće pridružio bih se da upoznam i te krajeve Hrvatske«. Za to se putovanje odlučio u zadnji tren jer u prethodnom pismu Budisavljeviću 2. lipnja 1874. ne spominje takav plan.

Ovaj posjet Hrvatskoj Frischauf je detaljno opisao u članku »Bergtouren im kroatischen Grenzlande«, objavljenom u »Jahrbuch des Österreichischen Touristen-Club« koji izlazi 31. siječnja 1875. Frischaufov članak na 16 stranica, tiskan i kao separat u veljači 1875. u Beču, prvi je planinarski putopis u kojem su cjelovitije prikazane hrvatske planine.

U pismu Budisavljeviću 14. ožujka 1875. Frischauf dostavlja primjerke separata, navodeći »Šaljem Vam obećani sastavak o Hrvatskoj. Vrijedi li što neka drugi prosude; ali volje je bilo poštene, da hrvatskoj stvari što to poslužim. Prilažem više posebnih otisaka, da ih, svidi li Vam se sastavak, podijelite u Ogulinu i okolici;

ne preskočivši, lijepo molim, cijenjene moje prati-
oce, gospodu Ratkovića i Magdića».

Frischaufov putopis podijeljen je u četiri dijela – Plitvička jezera, Plješivica, Lika i Velebit. U knjizi spominje da je 19. kolovoza 1874. posjetio Ogulin te se 23. kolovoza s ravnatelj-
ljem škole Milošem Ratkovićem i učiteljem Josipom Magdićem opet popeo na Klek. Boravak u Hrvatskoj trajao je do 4. rujna, pri čemu s Magdićem i Ratkovićem obilazi Modruš, Sertić Poljanu, Plitvička jezera, Bihać (tada na turskom teritoriju), Korenicu, 27. kolovoza dolaze u Gospić, gdje je upoznao Dragutina Hirca. Zatim, put ih vodi u Brušane, Perušić, penju se na Visočicu, da bi ih nakon toga Mijo Benović 1. rujna poveo iz Medaka na Sveto brdo, koje se tada smatralo najvišim vrhom Velebita. Potom se spuštaju u Sv. Rok, pa preko Malog Alana za Karin i Zadar. Ratković ovu turu spominje u seriji od desetak članaka tiskanih u prvoj polovici 1876. u »Agramer Zeitungu«, dok Magdić dojmove s puta sažima člankom »Putositnice« koji izlazi 12. svibnja 1880. u »Narodnim novinama«.

Nakon obilaska Zadra, Frischauf se ukrcao na parobrod za Rijeku, od kuda željeznicom stiže u Kranj. Tu započinje duži obilazak Kamniško-savinjskih Alpa.

Kako bi dao konačnu podršku osnivanju Hrvatskog planinarskog društva Frischauf 6. listopada 1874. piše Budisavljeviću kako uskoro stiže u Zagreb, gdje se po tom pitanju želi s njim sastati. Dolazak u Zagreb Frischauf povezuje s pozivom bana Ivana Mažuranića za 19. listopada 1874. i ceremonijom prigodom svečanog otvaranja Sveučilišta u Zagrebu. Za tu priliku pridružio se delegaciji Sveučilišta u Grazu, koju su sačinjavali prodekan pravnog fakulteta dr. Hermann Biderman, i prodekan medicinskog fakulteta dr. Karl Blodig. Iz pisma dr. Pilara 22. listopada 1874. upućenog Budisavljeviću, u kojem navodi da se u svezi ustrojavanja Hrvatskog planinarskog društva sastao s dr. Frischaufom, može se zaključiti da je dr. Pilar sazvao osnivačku sjednicu društva nedugo nakon pisma Budisavljeviću.

Frischauf već sljedeće godine za Duhovske blagdane opet posjećuje Hrvatsku s dr. Augustom Martinecom članom uprave Štajerskog planinarskog društva. Nakon što su se 15. svibnja 1875. iz

Bude pl. Budisavljević

Postojne popeli na slovenski Snježnik dolaze na izvor Rječine. Nadalje, dolaze u Lokve, obilaze izvor Kupe, da bi se preko Skrada i Begova Razdolja popeli na Bjelolasicu te spustili do Jasenka i Ogulina. Frischauf se vlakom preko Zagreba 23. svibnja vratio u Graz, dok Martinec odlučuje posjetiti Plitvička jezera. Na toj turi obišli su i Risnjak o kojem je Frischauf kasnije napisao članak za »Österreichische Touristen Zeitung«.

Otkrivanje Kamniško-savinjskih Alpa i istraživanja planina Štajerske (1875. - 1887.)

Sustavno istraživanje Kamniško-savinjskih Alpa Frischauf započinje 6. rujna 1874. dolaskom na gospodarstvo lovca Primoža Štullara zvanog Suhadolnik (1831. - 1898.) koje se nalazi južno pod Grintovcem. Sa Suhadolnikom, jednim od prvih planinarskih vodiča u Sloveniji, Frischauf se 19. rujna popeo na Grintovec (2558 m). S Jernejem Beršnikom 22. rujna kao »prvi turist« osvaja Rinku (2441 m), pa 26. rujna Ojstricu s vodičem Matejem Matiozom, a 27. rujna savladava Skutu (2530 m). O tim planinarskim aktivnostima izvijestio je u članku »Die Sulzbacher Alpe« (»Jahrbuch des Steierischen Gebirgsvereins«, 1875.).

U travnju 1875. Frischauf napušta »Steirische Gebirgsverein« osnivajući društvo »Sannthaler« kojem je dvije godine predsjednik. Na Frischaufov poticaj Suhadolnik 4. kolovoza 1875. dovršava gradnju planinarske kućice pod Grintovcem (1474 m), koju Frischauf obilazi 11. kolovoza kada se s vodičem Beršnikom ponovno penje na Skutu. Tu kuću, ubrzo nazvanu »Frischauf Hütte«, odnijela je 1877. lavina, da bi pored nje već 23. rujna 1878. podružnica OTK iz Željezne Kapele podigla novu »Frischauf Hütte«, koja je bila u funkciji do 1897. kada je na Kokrskom sedlu izgrađena »Zois Hütte«.

Frischauf je angažirao Janeza Piskernika (1839. - 1915.), zvanog Plesnik, iz Logarske doline da na sedlu iznad slapa Rinka za DÖAV izgradi »Okrešelj Hütte« (1475 m) koja je dovršena u rujnu 1875. godine.

Sljedeće, 1876. godine, Frischauf angažirano tri ljetna mjeseca provodi na području Kamniško-savinjskih Alpa. Tako 19. srpnja gradi put na Kamniško sedlo, nakon čega 22. srpnja posjećuje novoizgrađenu kuću na Okrešlju. Preko Jezerskog i »Frischauf Hütte« kod Kokrskog sedla, opet je 27. srpnja na Grintovcu. Zatim, sa Suhadolnikom 5. kolovoza na Planjavi (2392 m), 13. kolovoza opet na Grintovcu, 15. kolovoza na Brani (2247 m), sa Suhadolnikom 5. rujna kao »prvi turist« osvaja Kočnu (2541 m), 6. rujna Storžič (2134 m) da bi se 18. rujna popeo na Ojstricu. Penjačku turu završava 27. rujna popevši se šesti put na Grintovec.

Frischaufova kuća kod Kokrskog sedla pod Grintovcem (1884.)

Ljetne mjesece 1876., pored penjačkih aktivnosti posvećuje razvoju turizma na području Kamniško-savinjskih Alpa. Shvatio je da teško dostupne kmetije Suhadolnika, Piskernika (Plesnika), Planinška i Uršiča u Kokrskom kraju i Logarskoj dolini ne mogu biti od većeg turističkog interesa bez pristupnih cesta. Tako inicira gradnju i trasira cestu iz Vellacha preko Jezerskog sedla (1215 m) do Jezerskog i put preko Pavličevog prijevoja (1338 m) u Logarsku dolinu, zalažući se za izgradnju i južne spojne ceste Luče – Solčava. Svjestan je golemih napora koje kao »turist« treba uložiti za posjet Kamniško-savinjskim Alpama jer svaki put od željezničke stanice u Bleiburgu i vožnje kočijom do Željezne Kapele, mora propješačiti bar 15-ak kilometara kako bi došao do ovih planina.

Fazu oduševljenja otkrićem Kamniško-savinjskih Alpa zaokružuje u ožujku 1877. objavom knjige »Die Sannthaler Alpen« (282 str.). Nedugo zatim s vodičem Matiozom ostvaruje prvi uspon na Mrzlu goru (2208 m), nakon čega duži niz godina nije planinario tim područjem. Frischauf se fokusira na zasnivanje porodice te usmjeruje prema obilasku štajerskih planina. Te godine popeo se još i na Triglav, Hochkönig, Hochtorn i Admonter Reichenstein.

U lipnju 1878. oženio je Walburgu von Henikstein (1855. - 1939.) iz Linza s kojom je imao sinove Hermanna (1879. - 1942.), Erica (1881. - 1943.) i Waltera (1882. - 1957.).

Nadalje, Frischauf se usmjerava obilasku planina Štajerske. Godine 1879. popeo se na Scheichenspitze (2664 m) i Hochgolling (2862 m), najviši vrh Štajerske, a 3. rujna 1880. na Waldhorn (2700 m) u Turama, što je ujedno bio njegov zadnji zahtjevniji uspon. Počinje sustavno istraživati alpske predjele u okolici Schladminga, Ennsthala, Štajerskog dijela Salzkammerguta, Murthala i Lungaua, o čemu piše u djelu »Der Steirischen Wanderbuch« (1883., 1884.). Napisao je kraći turistički vodič »Ein Ausflug auf den Monte Baldo« (1883.) opisavši planinu iznad jezera Garda u Italiji. Obilazi i druge talijanske planine, o čemu objavljuje knjigu »Wanderungen in der italienischen Bergen« (1887.). Krunu istraživanja štajerskog gorskog područja predstavlja njegov vodič »Aus den Schladminger

Tauren« (1892.) na 80 stranica. Na Sveučilištu u Grazu, postavljen je 1. studenog 1882. za dekana Filozofskog fakulteta. Tu dužnost obnašao je godinu dana.

U lipnju 1883. dovršava 3. znatno dopunjeno izdanje vodiča »Gebirgsführer durch die Österreichischen Alpen«, koji sadrži 274 stranice. U njemu daje opis hrvatskih krajeva i planina od Istre, Like i Dalmacije (240. – 265. str.) te brda Zagrebačke okolice (155. – 156. str.).

Drugo razdoblje putovanja po Hrvatskoj (1887. - 1894.)

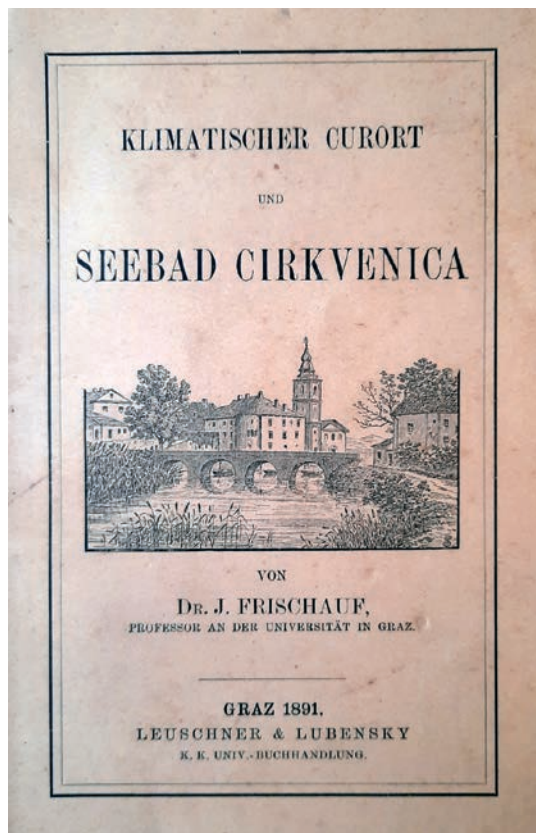
Za Uskršnje praznike Frischauf je 9. travnja 1887. u pratnji njemačkog botaničara Carla Corrensa (1864. - 1933.) i Paula Lubenskog, nakladnika iz Graza odlučio obići planinska područja Trsta i Rijeke, posjetiti Rab, Pag i krajeve uz obalu od Crikvenice prema Karlobagu.

Popevši se na Učku nakon posjeta Opatiji, zaputili su se iz Rijeke 12. travnja brodom »Hrvat« za Senj i Karlobag. U Jablanac dolaze 16. travnja. Željeni uspon na Alančić (1612 m) na par dana ometa im snijeg. S vodičem Blažom Miškolinom 22. travnja obilaze Štirovaču te se preko prijevoja Alan penju na Alančić, zatim Rožanski vrh (1638 m) i Goli vrh (1670 m).

Nakon posjete Rabu, na kojem borave dva tjedna, preko Senja i Oltara dolaze u Krasno, odakle se 20. svibnja penju na Mali Rajinac (1699 m), nakon čega posjećuju Švicu i Gacko polje. O tom putu Frischauf piše u člancima »Die Insel Arbe« i »Aus dem Velebit« koje je 1888. objavio u »Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen« (Zeit. DÖAV) i serijalu »Aus der Kroatischen Riviera«, koji 15. veljače i 15. srpnja izlazi u »Österreichische Touristen Zeitung« (ÖTZ).

Dvije godine nakon toga, Frischauf ponovno za Uskrs 21. travnja 1889. dolazi u Rijeku gdje ga gradonačelnik Sušaka Hinko Bačić (1857. - 1918.), predsjednik novoosnovanog »Primorskog planinskog društva« u Sušaku, proglašava počasnim članom društva. Tom su ga prigodom članovi društva potaknuli napisati knjigu o Crikvenici i njejoj okolici kako bi ona poslužila turističkoj promociji.

Frischauf odmor u Crikvenici i na Rabu provodi s austrijskim liječnikom, profesorom

Frischaufov turistički vodič o Crikvenici (1891) - naslovnica

Leopoldom von Schrötterom (1837. - 1908.), poznatim laringologom. Uvidjevši potrebu turističke prepoznatljivosti Raba oni se 23. travnja 1889. pismom obraćaju načelniku Raba predlažući načine ubrzanog razvoja otočnog turizma. Frischauf u članku »Insel Arbe in Dalmatien«, objavljenom 1890. u »Mittheilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins« (Mitt. DÖAV) preporučuje Rab za ljetovalište.

Hrvatsko planinarsko društvo na sjednici 19. svibnja 1889. proglašava Frischaufa začasnim članom društva, upisanog pod rednim brojem 1, zbog njegovih zasluga kao duhovnog začetnika hrvatske planinarske organizacije. Frischauf u lipnju 1889. dolazi u Zagreb.

Na poziv prijatelja fotografa Heinricha Krapeka (1841. - 1915.), pasioniranog planinara, dolazi u Karlovac. Na tom je putu 9. lipnja preko Kostanjevice s vodičem Francom Receljem obišao Svetu Geru te preko Sošica, Krašića i Ozlja došao do Karlovca. S Krapekom je 11. lipnja obišao

špilje Martinščak, Barilović (Vražić) i Siću u karlovačkoj okolici, što opisuje u članku »Touren in der Umgebung von Karlstadt« objavljenom u »Mitt. DÖAV« koncem 1889. godine. Za prijatelja Krapeka prethodno je napisao predgovor za fotoalbum »Otočac - Švica« (1888.), a i u sljedećem Krapekovom fotoalbumu »Slunj i Plitvička jezera« (1892.), 14 fotografija Plitvice popraćeno je Frischaufovim tekstom.

Frischauf je iskoristio obilazak Svete Gere kako bi središnjem odboru HPD-a dao poticaj za prvu markaciju planinarske staze na Svetu Geru i sječu drveća na najvišem vrhu. Koncem rujna 1889. ponovno posjećuje Kostanjevicu te 28. rujna posjećuje Svetu Geru, pri čemu je konstatirao da je markacija staze dobro izvršena i šuma na glavnom vrhu iskrčena. Preko Sopotskog slapa, Kekića i Tomaševaca spustio se u Petričko selo, a sljedećeg se dana preko Svete Gere vratio u Kostanjevicu. O tom putovanju Frischauf u »Zeit. DÖAV« (1890.) objavljuje članak »Das Uskoken Gebirge«.

U Crikvenicu Frischauf ponovno dolazi za Uskrsno ferije 6. travnja 1890., kada je obišao i

otok Cres, o čemu piše u članku »Auf Cherzo« objavljenom 30. lipnja 1890. u »Mitt. DÖAV«.

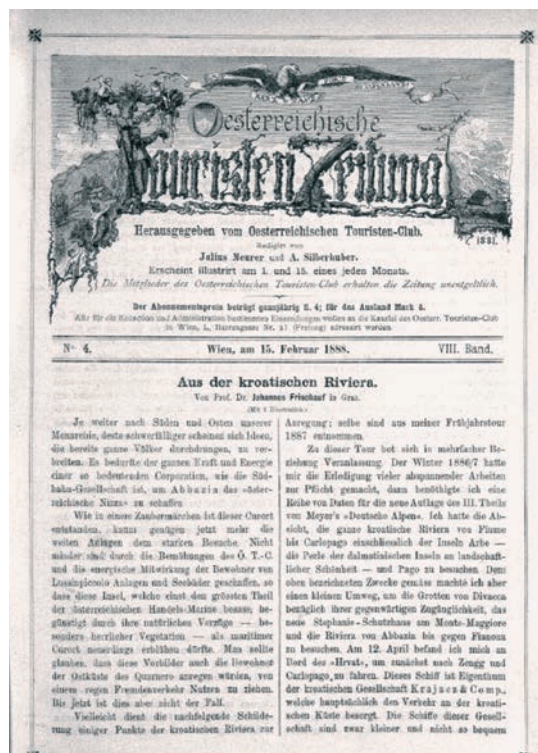
U posjet Crikvenici dolazi i početkom travnja 1891., najavivši da će njegova promotivna knjiga o Crikvenici uskoro biti tiskana u Grazu. Knjiga »Klimatischer Curort und Seebad Crikvenica« koja izlazi u lipnju 1891., smatra se temeljem pokretanja turizma na crikveničkom području. U toj knjizi na 64 stranice, iznio je povijest Crikvenice te opisao atraktivnost izleta okolicom. Naveo je zanimljivosti uz Vinodol, Grižane, Bribir, Križišće, Drvenik, Novi, Bakarski zaljev, Kraljevicu, Hreljin i Senj. Na otoku Krku, opisao je Omišalj, Dobrinj, Vrbnik, Krk, Košljun, Bašku i Malinsku navodeći transportne i smještajne mogućnosti.

U pismu Budisavljeviću 25. srpnja 1891. Frischauf opisuje doživljeno iskustvo u našim krajevima: »Od tromeđe Štajerske, Koruške i Kranjske, pa preko Hrvatske do Plješivice i Velebita, toga jednog prebogatog predjela, opaža se živa djelatnost u planinarstvu. Mnogi krajevi južnih slavenskih Alpa, naročito Plitvice, postali su svjetskog glasa, čemu dopriniješe ne samo veličanstvena priroda, već i inteligencija, spremnost i gostoljubivost naroda, koja se očituje kroz vjekove«.

Za Uskrs, sredinom travnja 1892. opet je posjetio hrvatsko primorje i otok Krk. Posjet Opatiji i otoku Krku, na kojem obilazi Omišalj, Treskavac, Punat, Košljun, samostan Sv. Marije i Malinsku, opisuje u člancima »Aus der Österreichischen Riviera«, koji 15. lipnja i 1. srpnja izlaze u »ÖTZ-u«. Sljedeće je godine o Kraljevici u istom časopisu objavio članak »Das Seebad Porto-Re«.

Zadnji pisani trag posjete Hrvatskoj, Frischauf ostavlja člankom »Auf Pago und Arbe«, objavljenom 1. rujna 1895. u »ÖTZ-u«, gdje navodi da je 8. travnja u društvu Paula Lubenskog iz Graza posjetio otok Rab.

Iz pisma Budisavljeviću može se zaključiti da Frischauf i nadalje zainteresirano prati razvoj hrvatskog planinarstva. Tako mu u pismu 14. prosinca 1898. predlaže »Budući da je sada Lika lako pristupačna s morske strane, treba poraditi da se otvori intenzivnijem planinarskom prometu velebno gorje Velebita«, pozivajući HPD da poduzme korake u tom smislu. U sljedećem

Frischaufov članak »Aus der Kroatischen Riviera«, Österreichische Touristen Zeitung, Nr. 4 (1888)

pismu, koje upućuje u siječnju 1899. pojašnjava »U prvom redu treba učiniti pristupačnijima Visočicu i Sveto brdo. U tu svrhu treba bojom označiti pristupne putove te na njima postaviti natpisne ploče. Na Visočicu su dovoljni putovi što vode od Divosela i Čitluka. Za Sveto brdo preporučio bih izgradnju puta od Raduča. ... U drugom redu, moglo bi se označiti put od Raduča na Vaganski vrh sa silazom u Starigrad. Ti se putovi mogu izvesti i označiti uz trošak od svega 600 kruna. ... sve bi se to moglo izvesti 1899., nakon čega treba početi s izgradnjom skloništa«. Frischauf pismo završava konstatacijom »Sve će ovo zasigurno biti u korist i na čast Vašem narodu«.

Zadnja životna faza

Frischauf se 25. rujna 1892. opet vraća u Luče, Solčavu i Logarsku dolinu kako bi obnovio stara poznanstva te domaće stanovništvo nagovorio na gradnju cesta. Upoznaje agilnog planinara, učitelja Frana Kocbeka (1863. - 1930.) te ulaže napore za osnivanje Slovenskog planinarskog društva (SPD), koje je uz njegovu podršku 27. veljače 1893. utemeljeno u Ljubljani. Nakon toga često obilazi krajeve uz Logarsku dolinu. Tako 25. rujna 1895. dolazi pregledati i novu cestu iz Luča u Solčavu za čiju se izgradnju zalagao već prije 20 godina, o čemu je napisao u brošuri »Die Erschliessung der Santhaler Alpen«.

Savinjska podružnica SPD-a je povodom Frischaufovog 60. rođendana, u Mozirju 8. rujna 1897. organizirala slavljenički skup, na kojem je Frischauf izrekao velike simpatije za slavenske narode ovih prostora, rekavši »Vrli ljudi, planinarstvo ne smije prepoznavati narodnost, vjeru ni politiku te neka se svugdje poštuju nazori i običaji domaćeg stanovništva«. Takav Frischaufov stav bio je crvena krpa članovima DÖAV-a iz Celja, kojima nikako nije bilo po volji da je u Sloveniji osnovan SPD. U učestalim napadima na Frischaufa kao »apologeta Slavena«, koje je morao otklanjati svojim obrazloženjima u »Südsteirische Pressu«, najdalje je 26. lipnja 1899. otišao »Grazer Tagblatt« nazivajući Frischaufa »Slavenskim knezom«.

Frischaufov govor prelio je čašu njegovom bivšem prijatelju, radikalnom nacionalistu, profesoru geografije Eduardu Richteru (1847.

Frischaufov dom na Okrešlju (1909.)

- 1905.). Sukob Frischaufa i Richtera tinjao je već od 1892., kada je Richter kao bivši predsjednik DÖAV-a postavljen za urednika edicije »Die Erschliessung der Ostalpen«. Liberalni Frischauf očito je mlađem kolegi Richteru stajao na putu kako na Sveučilištu u Grazu tako i u krugovima DÖAV-a, a njegov polemičan stil iz pamfleta, u kojima je pretjerano kritički ocjenjivao Richterov stručni rad, imao je presudnu ulogu. Kada je Richter 4. studenog 1899. postavljen za rektora Sveučilišta u Grazu inicirao je disciplinski postupak protiv Frischaufa, zahtijevajući suspenziju zbog »neizvršavanja nastavnčkih obveza«, tj. predavanja izvan nastavnog plana koja studenti smatraju prezahtjevnima. Ipak, Frischaufov neosporni znanstveni autoritet i ugled bili su prevelika prepreka provedbi Richterove zamisli.

Eskaicija nacionalističkih pritisa na Frischaufa nastala je neposredno nakon Richterove smrti, kada je on početkom ožujka 1905. u Ljubljani objavio brošuru »Der Alpinist und Geograph Eduard Richter«, u kojoj kritizira Richterov stručni rad. Studenti u Grazu organizirali su 12. ožujka 1905. demonstraciju u auli sveučilišta, tražeći Frischaufovu smjenu kao »protunarodnog profesora«. Zahtjevu se sljedećeg dana pismenim protestom pridružilo i nastavničko vijeće s 36 potpisa. Ministarstvo pod pritiskom nacionalističkih krugova 26. travnja 1906. izriče Frischaufu mjeru »dopusta do daljnjega«, nakon koje je on 21. svibnja 1907. prisilno umirovljen. Frischauf u obrani stavova i postupaka ostaje sam a njegove interpe-

Nanesenu nepravdu i gorčinu Frischauf je u mirovini prevladavao intenzivnim znanstvenim radom te je između 1907. i 1922. napisao 25 znanstvenih djela na području geodezije i kartografije. U to vrijeme često boravi u Millstattu, gdje uz odmor radi na svojoj najznačajnijoj knjizi »Die mathematischen Grundlagen der Landesaufnahme und Kartographie des Erdsphäroids«, koja izlazi u dva sveska, u Stuttgartu 1913. i Leipzigu 1919. godine.

Prof. dr. Johannes Frischauf umro je 7. siječnja 1924. u svom stanu u Grazu, na adresi Burgring 12. Porodica je po njegovoj želji urnu s pepelom prosula na vrhu Scheichenspitze (2664 m) nad Ramsauom, na koji se popeo 1879. uz konstataciju »ovaj vrh je vrijedan truda«. Njegova rukopisna ostavština i korespondencija nalazi se u Glavnoj knjižnici Sveučilišta u Grazu pod signaturom Ms Nl 2133. Dom na Okrešlju od 2. kolovoza 1908. nosi njegovo ime, u Logarskoj je dolini u rujnu 1993. postavljena skulptura Frischaufa i Kocbeka, rad akademskog kipara Franca Purga, dok je u Grazu 1973., u 12. kvartu Andritz, po njemu nazvana ulica »Frischauf Weg«.

Fischaufove knjige i članci uz Hrvatsku

1. Gebirgsführer - Steiermark, Kärnten, Krain, und der angrenzenden Theile von Österreich, Salzburg, Tirol durch Istrien, Kroatien, Dalmatien, Montenegro, 2. Ausflug, Graz (1874), 177 str.
2. Bergtouren im kroatischen Grenzlande, Jahrbuch des Österreichischen Touristen-Club, Wien (1875), 1-16, i separat, preštampano - Agramer Zeitung (1875), Nr. 102-107
3. Gebirgsführer durch die Österreichischen Alpen und die angrenzenden Theile von Bayern, Italien und Montenegro, 3. Ausflug, Wien (1883), 277 str.
4. Der Risnjak, ÖTZ, Wien, Nr. 17 (1.9.1884.), 201-202
5. Die insel Arbe, Zeitschrift des DÖAV, München (1888), Bd. 19, 285-297
6. Aus dem Velebit, Zeitschrift des DÖAV, München (1888), Bd. 19, 297-306
7. Aus der kroatischen Riviera, ÖTZ, Wien, Nr. 4 (15.2.1888.), 37-40 i Nr. 14 (15.7.1888.), 164-165
8. Die Ivančica, Mittheilungen des DÖAV, München, Nr. 21 (1.11.1888.), 252-253
9. Touren in der Umgebung von Karlstadt, Mittheilungen des DÖAV, München, Nr. 24 (31.12.1889.), 297-298
10. Auf Cherzo, Mittheilungen des DÖAV, München, Nr. 12 (30.6.1890.), 156-159
11. Das Uskoken Gebirge, Zeitschrift des DÖAV, München (1890), Bd. 21, 419-429, i separat
12. Insel Arbe in Dalmatien, Mittheilungen des DÖAV, München, Nr. 6 (31.3.1890.), 77
13. Klimatischer Curort und Seebad Cirkvenica, Graz (1891), 64 str.
14. Aus der Österreichischen Riviera, ÖTZ, Wien, Nr. 12 (15.6.1892.), 137-139 i Nr. 13 (1.7.1892.), 149-151
15. Das Seebad Porto-Re, ÖTZ, Wien, Nr. 13 (1.7.1893.), 157-158
16. Auf Pago und Arbe, ÖTZ, Wien, Nr. 17 (1.9.1895.), 197-199

Značajniji zapisi o Frischaufu

1. Budisavljević Bude (1898): Kako je postalo hrvatsko planinsko društvo, Hrvatski planinar, br. 3, 36-42
2. Hirc Dragutin (1900): Osnivači Hrvatskog planinarskog društva, Hrvatski planinar, br. 7-8, 104-107
3. Kocbek Franc (1907): Dr. Johannes Frischauf v proslavo njegove 70 letnice, Celje, 48 str.
4. Anon. (1913): Dr. J. Frischauf i hrvatsko planinstvo, Planinski vjesnik, br. 1, 31-32 i br. 2, 63-64
5. Cividini Ante (1934): Idejni razvoj Hrvatskoga planinarskoga društva, Hrvatski planinar, br. 10-12, 337-342
6. Marković Mirko (1958): Prof. Dr. Johannes Frischauf (1837-1924), povodom 120. godišnjice rođenja, Naše planine, br. 4, 250-267
7. Sudnik Ivica (1975): Zlatna godina hrvatskog planinstva 1874-1875, Naše planine, br. 9-10, 145-152
8. Jagarić Vladimir (1991): Stotinu godina planinarenja po Žumberku, Hrvatski planinar, br. 7-8, 159-161
9. Uremović Vladimir, Jurdana Stanko (1991): Biografija prof. dr. Johannes Frischaufa (1837-1924) i osvrt na njegov opus«, Vinodolski zbornik, 157-161
10. Tichy Robert, Wallner Johannes (2009): Johannes Frischauf, eine schillernde Persönlichkeit in Mathematik und Alpinismus, Internationale Mathematische Nachrichten, Wien, Nr. 210, 21-33
11. Furnkranz Martin (2014): Johannes Frischauf (1837-1924), von den Slaven geachtet, von Alpenverein geachtet, »steiner-alpen.bplaced.net/Frischauf«, 8 stranica
12. Ekar Franc (2017): Avstrijski raziskovalec slovenskega gorskega sveta, Pr'jezer, št. 3 (September, 2017), Jezersko, 10-11

Od fotografije do piramide i nesuđenog mede

Krunoslav Milas, Zagreb

Katkad mi je najteže više malih, zanimljivih priča i natuknica koje sam pronašao u planinarskim arhivima prenijeti na takav način da budu svakom zanimljive. Teško je od jedne fotografije i kratkog teksta na poledini, ma koliko posebni bili, napraviti priču. Potrebna je poveznica koja će ih u konačnici objediniti. A onda je fotografija sljemenske piramide na čijoj je poledini pisalo »posveta šatora 1939.« na čudan način povezala nepovezivo!

Posveta piramide na Sljemenu 1939.

Zato krenuh u potragu u Hrvatski planinar iz te godine. Pronađoh podužu vijest o proslavi. Nije se radilo o još jednom nazivu piramide, već o trostrukoj planinarskoj proslavi. Hrvatski planinar br. 7-8 iz 1939. donosi izvješće o proslavi na Sljemenu:

Hrvatsko planinarsko društvo proslavilo je dne 2. srpnja o. g. na Sljemenu trostrukom proslavu. Željezna piramida na vrhu doživjela je svoju 50-godišnjicu, pokraj Tomislavova doma otvoren je planinski botanički vrt, a vrijedni omladinci HPD-a postavili su ispod piramide svoj prvi šator, taj važni rekvizit svake sposobne i poduzetne planinarske čete. (str. 41).*

Svečanost je započela misom, nakon koje je svećenik uz prigodan govor posvetio prvi postavljeni omladinski šator. Šator je dobio i prigodno ime – »Velebit«.

Proslava se nastavila na prostoru pored Tomislavova doma, gdje je planinar i prirodoslovac dr. Fran Kušan u prigodnom govoru istaknuo da se ne radi o parku ili perivoju, već o pokušaju skladnog pregleda biljnog svijeta koji nalazimo po hrvatskim planinama.

Posvećenje šatora

Danas, kad je šator dio uobičajene opreme svakog ozbiljnijeg planinara, njegovo posvećenje ili blagoslov djeluju čudno. Ali, prije devedesetak godina nije svatko mogao nabaviti šator. Planinarski klubovi, organizirane skupine ili sekcije pokušavale su zajednički nabaviti jedan šator. Bio je to statusni simbol, nešto čime se cijela skupina ponosila. Bilo je vrlo važno istaknuti ga na zajedničkim većim okupljanjima, poput u to vrijeme vrlo popularnih »Omladinskih dana«. Zato je prvi šator omladinaca HPD-a dobio i svoj poseban blagoslov i ime.

Šatori na omladinskom danu na Sljemenu 1940.

Piramida se seli

Mislimo da znamo sve o piramidi na Sljemenu, visinu, težinu, storijske o postavljanju i izmještanju. Pa ipak, znate li da su je početkom 20. stoljeća zvali i Bistranska piramida? Naime, dr. Ivo Lipovšćak, poznati planinar, skijaš i fotograf, pišući u našem časopisu sredinom prošlog stoljeća o prvim susretima s organiziranim planinstvom (među ostalim saznaje da postoji nekakva »markacija«) i opisujući izlet na vrh Medvednice 1903., navodi kako ih je lugar Ožbolt u lugačnici iznad Kraljičina zdenca uputio kako doći do »piramide na Bistri«. Seljaci sa zagorske strane u to su vrijeme mnogo češće od Zagrepčana prolazili tim dijelom Medvednice, pa su ga po svom selu i nazivali Bistra.

Nakon 1950. počele su pripreme za izgradnju radiokomunikacijskog tornja na Sljemenu. Idealno je mjesto bilo upravo ono na kojem se nalazila piramida. Bližio se kraj objektu o kojem su već desetljećima pisali panegirike:

Piramida (...) ima nježno zavinuti oblik poput tada popularnog Eiffelova tornja u Parizu, a taj oblik sa svojom širokom bazom daje cijeloj konstrukciji veću stabilnost, te godi oku kao stas vitke, tankostrukte ljepotice» (Spomenspis, 1929., str. 6).

Zbog njezine je ljepote i kvalitetne izrade odlučeno da se piramida preseli na neki drugi vrh. Vrlo je brzo izabran Japetić (879 m).

Na Japetiću je desetak godina postojao osebujan vidikovac. U samoborskoj arhivi vidjeh fotografiju dr. Lipovšćaka iz 1938. i na njoj Japetić s tim vidikovcem. Grabovo stablo pretvoreno je u sedmometarski vidikovac koji su planinari prozvali Abesinija. Tih se godina, naime, odvijao krvav kolonijalni rat Italije protiv neovisne Etiopije (tada Abesinije). Očito je da je netko na nekoj od brojnih novinskih fotografija vidio sličan vidikovac abesinskih boraca. Na poledini fotografije autor je u prosincu 1958. dodao tekst:

Jedinstveni vidikovac na Japetiću

Jedinstveni vidikovac izgrađen je oko 1934. na vrhu Japetića s kojeg nije bilo vidika jer je obrastao šumom. Da se dobije dobar vidik od sjeveroistoka do juga, upotrijebljeno je samostojeće živo grabovo deblo. Stajalo je nešto istočnije od glavnog vrha i na njega je postavljen vidikovac za čardak. Tabla na vidikovcu, crvena sa bijelim slovima, nosila je podatke o Japetiću. Ova jedinstvena slika snimljena je 1938., a vidikovac je srušen za vrijeme NOB-e. Sad Japetić nema vidikovca.

Vratimo se mi preseljenju sljemenske piramide. Bilo je planinarskih društava koja su nudila i druga rješenja. Tako PD Japetić iz Samobora krajem 1953. šalje dopis PSH-u u kojem navodi:

Slučajno smo doznali da bi se doskora na vrhu Sljemena imala rastaviti stara željezna piramida

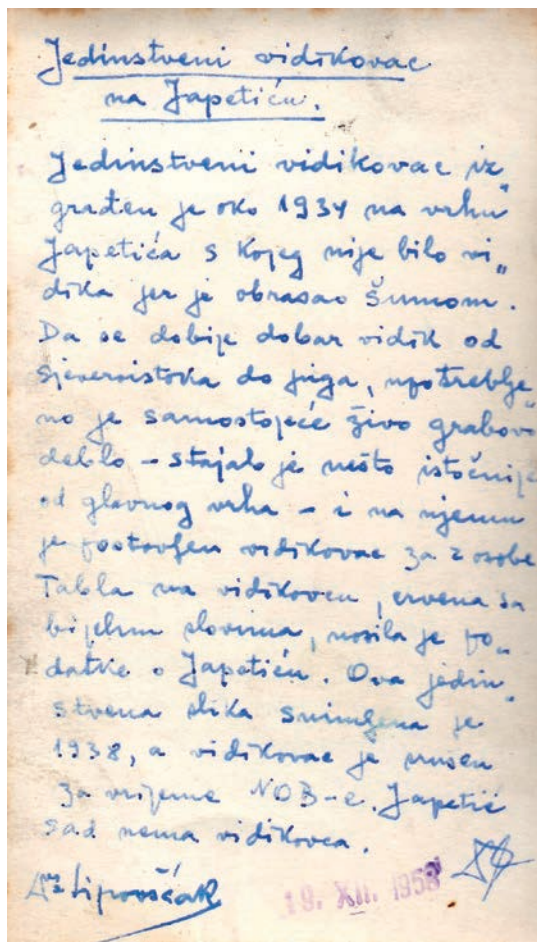
i postaviti nova. Tim povodom molimo drugarski naslov da u interesu planinarstva tu staru željeznu piramidu dodijeli našem društvu, odnosno da ju dade postaviti na brdo Tepec (322 m n/m) koje se nalazi nad Samoborom na kraju Anindolskog parka, a nad samim ruševinama starog grada.

Na Tepcu je, naime, stajao popularni drveni vidikovac, koji je nestao u požaru 1946. Samoborci navode više razloga kojima opravdavaju premještanje piramide na Tepec. Nabrajaju stotine, a blagdanima i tisuće posjetitelja. Spominju i premještanje piramide na Japetić, pa navode:

Postaviti pak piramidu na Japetiću ili na Žitnicu ne bi odgovaralo jer je odanle vidik vrlo dobar, a što je najvažnije, broj posjetnika na Japetiću je tako malen prema onome broju posjetnika koji bi se koristio piramidom na Tepcu da bi bilo zaista šteta žrtvovati piramidu za samo desetak posjetnika na Japetiću, koji tamo dolaze zaista iz čistih planinarskih pobuda, nasuprot

Piramida Abesinija na Japetiću 1938., fotografija Ive Lipovščaka

Zapis Ive Lipovščaka o vidikovcu na Japetiću

tisuća izletnika, turista i planinara koji bi dolazili na Tepec što bi vanredno doprinosilo propagandi planinarstva, a donosilo bi i stanoviti materijalni prihod.

Ubrzo je uslijedio odgovor predsjednika PSH-a Većeslava Holjevca, koji je prekinuo svaku daljnju raspravu:

Međutim, vama je sigurno poznato da se ovaj predmet razmatrao na glavnoj godišnjoj skupštini PSH kad je donesen zaključak da se stara piramida nakon demontiranja stavi na raspolaganje PD-u Jaska radi postavljanja na Japetiću. Prema tome, mi nemamo više mogućnosti mijenjati zaključak godišnje skupštine.

Botanički vrt i medvjedica

Nakon otvorenja Tomislavova doma planinar i prirodoslovac dr. Fran Kušan počinje u njegovoj

neposrednoj blizini ostvarivati ideju o kojoj je već neko vrijeme razmišljao: predstaviti na jednom mjestu cjelokupnu planinsku floru Hrvatske. Dakako, u prilagođenim uvjetima i na prostoru koji je planinarski jako posjećen. Zato je za ostvarenje ideje odabran prostor tik uz dom. Načinjen je detaljan plan podizanja umjetnih špilja i vapnenačkih stijena, kao i plan sadnje stabala, grmlja i raznolikog bilja, kako bi cijeli vrt bio podijeljen u smislene prirodne cjeline. Kako bi se zaštitio od nepažljivih izletnika, vrt je ograđen bodljikavom žicom, koja je trebala biti sakrivena zasađenim grmljem.

Autori su naglasili još jednu funkciju vrta:

Uz to što planinski botanički vrt na Sljemenu pruža mogućnosti za upoznavanje planinskog bilja, treba da služi i drugoj, ne manje važnoj svrsi, a to je zaštita toga bilja. Pljačka runolista, encijana, planinskih božura među našim je planinarima nažalost još uvijek česta pojava, a o sabiranju »kitica« proljetnog cvijeća koje se moraju nositi sa tri ruke da i ne govorimo. (HP 1938., str. 155; vidi nastavak citata dalje u tekstu)

Iako uskoro započinje rat, skrb o botaničkom vrtu se nastavlja. Nakon dvogodišnjeg natezanja s državnom upravom NDH glede strukture društva, Središnjica HPD-a 13. listopada 1943. bira novi upravni odbor, u kojem je i upravitelj Botaničkog vrta prof. Stjepan Horvat (HP 1944., str. 113).

Nakon dolaska nove vlasti u svibnju 1945. sva su dotadašnja društva raspuštena. Planinarstvo je »ugurano« u Fiskulturni savez, zajedno sa svim mogućim sportovima, od boksa, preko nogometa do šaha. Planinarske domove koristi vojska, a o botaničkom vrtu nigdje više nisam našao ni spomena.

No, vratimo se početnom entuzijazmu. Mnogi zaljubljenici u prirodu pokazivali su spremnost darivati vrt raznim biljnim primjercima. U planinarskom arhivu Samoborskog muzeja pronašao sam uredno urudžbiran dopis iz ožujka 1940. u kojem jedan gorskokotarski zaljubljenik u prirodu nudi zaista neobičan dar:

HPD-u – Središnjoj upravi

Ja imam jednu mladu medvjedicu staru oko osam mjeseci, visoku oko 1 metar, tešku oko 35 kg koju

bi poklonio društvu za Dom na Sljemenu. Ukoliko ima društvo za to volju da je smjesti ili u vrtić na Sljemenu ili kod doma neka izvoli javiti, pa ću malu mjedvjedicu koja je kod mene već oko godinu dana i posve je mirna i pitoma te na ljude naučena dati otpremiti Središnjici.

Potrebno je samo snositi prijevozne troškove oko prijevoza medvjedice. Molim da mi izvolite javiti tako da mogu dalje ponuditi ukoliko Središnja uprava ne reflektira na nju. Uz hrvatski planinarski pozdrav, (potpis)

Nisam pronašao podatak o tome je li HPD odgovorio mogućem nadobudnom darivatelju.

HP 1938., str. 155, nastavak citata

[...] Kad to čini seljak, koji cvijeće prodaje, onda još kako-tako, iako bi i to trebalo već jednom regulirati, no kad to čini planinar iz puke objesti, premda bi mu bila dosta i mala kitica cvijeća, onda ne preostaje ništa drugo, nego da se čak drijemovac i visibaba smjeste u zaštitni vrt. Treba imati na umu da je sa Zemlje nestalo i većih objekata nego što je kukurijek i ciklama.

Nadam se da će ovih nekoliko malo poznatih arhivskih »caka«, kao i nekoliko starih fotografija, pokazati koliko još nepoznatih zanimljivosti možemo pronaći u starim planinarskim arhivima.

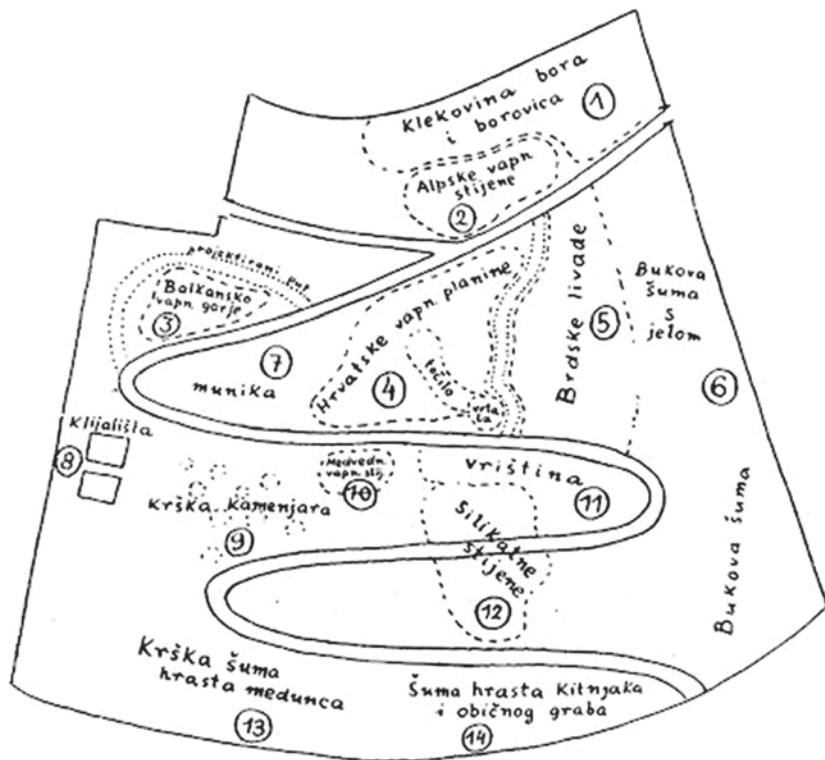
HP 1938., str. 41* i 42* Botanički vrt na Sljemenu

Radovi u planinarskom vrtu na Medvednici

Već su započeli. Potrebno je da se ovih prvih dana proljeća prenese u vrt neko drveće i grmlje iz najbliže okolice. Nekoliko desetaka planinskih biljnih vrsta već je posijano u loncima i u rasadniku. Dovezena su i dva kubika vrlo sitnog vapnenog pijeska, koji je potreban za miješanje sa zemljom. Kako bi se mogle i na onom tlu uzgajati biljke sa vapnene podloge. Čim budu dovezene velike stijene vapnenca, započeti će se i sa podizanjem umjetnih pećina. Tokom proljeća, a i kasnije prenašat će dr. Kušan sa svojim suradnicima i planinarima pojedine biljne vrste iz bliže i dalje okolice. Te će biljke biti odmah stavljane na stalno mjesto koje je određeno za pojedine biljne formacije.

SKICA PLANINSKOG BOTANIČKOG VRTA NA SLJEMENU

TERASA TOMISL DOMA

Potrebno je da nas u tom radu pomažu svi planinari kako bismo već za kratko vrijeme imali u našem vrtu što više našeg planinskog bilja.

Posjetiteljima Tomislavovog doma se najtoplije preporučamo da bez dozvole (za sada) ne ulaze u Botanički vrt da ne bi na taj način i nehotice učinili kakvu štetu. Čim bude uređeno toliko da se vrt može razgledati, bit će na vrijeme objavljeno. U tu će svrhu biti izdani i posebni propisi i objavljene najoštrije kazne za one koji se tih propisa ne budu držali. Podizanje ovakvog vrta traži mnogo rada i mnogo troška pa ga već u interesu društva moraju svi čuvati. Čuvajte planinski botanički vrt, jer je on vaša svojina!

HP 1938., str. 228 Botanički vrt

Prošle je jeseni započeto s intenzivnijim radom oko uređenja novo osnovanog botaničkog vrta u blizini

Tomislavovog doma na Sljemenu. Još prije snijega zasađeno je u vrtu najvažnije planinsko drveće i veliki broj raznog grmlja, koje se najvećim dijelom primilo. Uz to su u vrt prenešene mnoge biljke iz Zagrebačke gore i Samoborskih gora. Vrt je razdijeljen u nekoliko prirodnih skupina, koje će doći do pravog izražaja istom onda kad biljke malo poodrastu. U vrtu su uređene staze, koje prolaze ovim razdjelima. Kako je ove godine proljeće rano nastupilo, to se je već započelo sa proljetnim radovima. Presađeni su još neki grmovi, prenešene proljetnice, posijane mnoge vrste, koje treba iz sjemena uzgojiti. Čitav rad u vrtu napreduje normalnim tokom i trebati će još dosta vremena, dok se bude mogao zamjetiti učinak ovoga rada. Da se zaštiti od nepažljivih izletnika, društvo je vrt ogradilo bodljikavom žicom, uz koju će biti zasađeni grmovi da sakriju ovu »nekulturnu« branu.

Zaslužni istarski planinari (3): Boris Petrić

U ovom nastavku serijala o zaslužnim istarskim planinarima predstavljamo Borisa Petrića, jednog od najistaknutijih živućih planinara s područja Liburnije (Podučke). Prvi dio života i svoje planinarske karijere proveo je na riječkom području. Posljednja tri desetljeća živi u Opatiji, a dva desetljeća aktivan je u tom gradu kao planinar.

Rođen je 9. ožujka 1955. u Rijeci. Odrastao je u poznatoj gradskoj četvrti Kantridi. U rodnom gradu završio je Pedagošku gimnaziju. U svojoj profesionalnoj karijeri, od 1983. do umirovljenja 2020., radio je kao zaštitar u raznim tvrtkama. Bio je sudionik Domovinskog rata RH kao pripadnik 138. brigade HV-a iz Delnica. Od 1993. do 1995. proveo je sveukupno 11 mjeseci na ličkom ratištu, u okolici Brinja. Bio je sudionik Vojno-redarstvene akcije Oluja 1995.

Potekao je iz prave planinarske obitelji. Njegov otac Andrej Petrić (1907. – 1975.), rodom iz Ilirske Bistrice (poznat kao Andrea Petrich u vrijeme Kraljevine Italije, a potom kao Andrija Petrić u Jugoslaviji), postao je još za života legendom riječkog planinarstva. Majka Zora, rođ. Nuklič (talijanski Nuklich), rodom iz Rijeke, bila je aktivna planinarka puna četiri desetljeća dajući veliku potporu članovima

Sa mladim planinarima na Kredarici 1987.

svoje obitelji. Njegov dvadeset godina stariji brat Vilim Petrić (1935. – 1999.) prvih je deset godina proveo u Rijeci kao Willy Petrich. Također je stekao velik ugled među riječkim planinarima. O njegovom ocu i bratu bit će više riječi kada dođe na red serijal tekstova o zaslužnim primorsko-goranskim planinarima.

Koliko je Boris Petrić vezan uz planine najbolje govori sljedeći podatak iz njegova privatnog života. Dana 20. travnja 1991. oženio se u Opatiji planinarskom Ludmilom, i to u planinarskoj odori. Bilo je planirano da se vjenčanje, uz pristanak matičara, održi na kuli na Vojaku, no iznenada je pao velik snijeg. Cesta na Poklon bila je zametena i zatvorena, tako da matičar nije mogao doći gore, pa je planinarsko vjenčanje održano u matičnom uredu u Opatiji.

Odrastajući u obitelji potpuno posvećenoj planinarstvu, od najranijeg je djetinjstva krenuo u čaroban svijet planina. Prvu planinarsku iskaznicu dobio je već 1956., kad ga je otac upisao u PD Torpedo Rijeka. Bio je aktivan član društva sve do 2002., kada je ime udruge promijenjeno u Planinarsko orijentacijski klub Torpedo. Tada sa skupinom članova osniva sekciju Torpedo pri PD-u Orljak iz Opatije. U Orljaku je djelovao od 2003. do gašenja društva 2009. Od 2010. aktivan je član PD-a Opatija.

U djetinjstvu je mnogo planinario s roditeljima. Oni su ga vodili u planine još u najranijoj dobi i uspjeli u nj usaditi ljubav prema planinama. Otac ga je 1957. nosio na ramenu na Triglav kada je imao samo dvije godine. Već s četiri godine sam je hodao na Triglav i tom prilikom na vrhu imao nesvakidašnji susret s

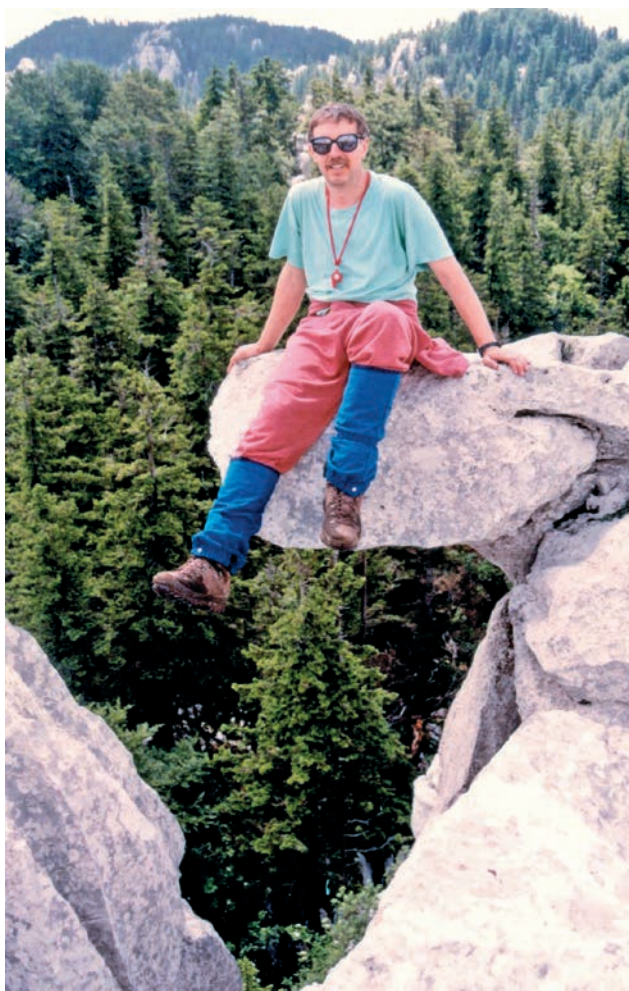

Na vrhu Triglava s četiri godine 1959.

tada 89-godišnjim Jernejem Kobalom iz Bohinja (taj su susret zabilježile poznate novine Vjesnik u srijedu). Imao je samo šest godina kada je završio Slovensku planinarsku transverzalu br. 1. Potom je dugo bio rekorder kao najmlađi planinar koji je prešao tu obilaznicu. Do kraja 1961. već se popeo na velike vrhove u Alpama, poput Jalovca, Prisojnika, Razora, Krna, Škrlatice, Kočne, Grintovca, Skute, Ojstrice, Raduhe, Stola i Begunjščice. S osam je godina, 1963., sudjelovao u višednevnom pohodu u Bosni i završio Sarajevsku transverzalu. Tada se popeo na Bjelašnicu, Treskavicu, Jahorinu, Romaniju, Ozren i Trebević. Od 1964. do 1974. (kao osnovnoškolac i srednjoškolac) sudjelovao je na brojnim izletima Torpeda u slovenske i hrvatske planine. Najčešće su to bili izleti za 1. svibnja i Dan Republike u tadašnjoj Jugoslaviji. Iz toga vremena pamti izlete po snijegu na Ratitovec, Pecu, Košutu, Vogel, Slivnicu, Golte, Mrzlicu, Veliku planinu, ogulin-ski Klek i Zavižan.

Obišao je gotovo sve planine u Hrvatskoj i Sloveniji, a bio je i u Italiji (Dolomiti), Austriji i Bosni. Najdraže su mu Alpe, Velebit i Biokovo. Najviši vrhovi na koje se popeo jesu Piz Boe (3152 m) i Hafner (3076 m), a popeo se na više od 100 dvotisućnjaka. Voli istraživati i pronalaziti pristupe na nemarkirane vrhove, a posebno ga oduševljavaju avanture na »divlje« vrhove (kukove) Velebita. Velik je ljubitelj slovenskih »brezpotja« (bespuća, neoznačenih staza) pa se popeo na nekoliko visokih nemarkiranih alpskih vrhova, među inima, na Mišelj vrh, Plaski Vogel, Debeli vrh, Škednjovec, Veliku Tičaricu, Oltar, Dovški križ, Škrnataricu, Kukovu špicu, Vernar, Palec, Zelenjak, greben Visoki Kanin – Laška Planja, greben Ponce – Strug – Vevnica, Goličicu i Jezerski Stog.

U mladosti se intenzivno bavio planinarskom orijentacijom. Natjecao se od 1964. do 1980. i ostvario zapažene rezultate. Prvu pobjedu ostvario je u pionirskoj kategoriji na orijentacijskom natjecanju »Trofej Torpedo« 1966. U kategoriji seniora triput je bio vođa ekipe koja je pobijedila na »Trofeju Torpedo« (1976., 1979. i 1980.). Dvapat je pobijedio na orijentacijskom natjecanju »Trofej Tuhobić«, 1972. kao junior i 1979. kao senior. U karijeri je usto osvojio tri druga mjesta i pet trećih. Najdraže treće mjesto osvojio je na jakom orijentacijskom natjecanju »Pokal Snežnika« u Sloveniji 1979. Od 1976. do 1983. poučavao je djecu u riječkim osnovnim školama »Kantrida« i »Gornja Vežica«, pripremajući ih za orijentacijska natjecanja. Njegove pionirske ekipe postigle su odlične rezultate. Od 1981. do 1983. bio je traser »Trofeja Torpedo«, a 1982. trasi-
rao je i prvo pojedinačno (neekipno) natjecanje u regiji »Memorijal Ivica Židov«. Izgubio je zanimanje za orijentacijske aktivnosti kad je sportska orijentacija

Na Samarskim stijenama 1999.

potisnula planinarsku. Od 1984. do 1990. pomagao je u organizaciji »Trofeja Torpedo«, ali nije više trasirao staze i pripremao djecu. Od 1985. do danas uspješno organizira Memorijal »Andrija Petrić«, koji se svake godine održava na drugom vrhu, a u čast svojeg oca, osnivača PD-a Torpedo. Puno je radio na promidžbi te akcije, osobno je nosio pozive u društva i uspio zainteresirati ljude. Na Memorijalu sudjeluje prosječno 150 orijentacista, a najviše ih je bilo na Kizi 2000. (250 učenika, pet autobusa). Od 1998. njegovo matično društvo prestaje financijski podržavati Memorijal, pa je nekoliko godina sa suprugom sam pokrivao troškove, naručivao autobuse i kupovao pehare. Zahvaljujući velikom odazivu, uspjeli su prebroditi rizik i pokriti troškove organizacije Memorijala. Upravo je zbog očuvanja Memorijala 2003. istupio iz Torpeda i osnovao zasebnu sekciju Torpedo pri PD-u Orljak. Financijske poteškoće nestale su tek 2010., kada je PD

Opatija preuzelo pokroviteljstvo nad Memorijalom u čast njegovu zaslužnom ocu.

U studenome 1986. osnovao je transverzalnu sekciju s ciljem da mlade ljude vodi po planinarskim obilaznicama, kako bi na taj način mogli sustavno upoznavati ljepote i specifičnosti pojedinih planinarskih regija. Prvi je pohod organizirao u klanac Paklenice (Paklenički planinarski put). Do 1991. organizirao je i vodio 53 pohoda, a u njih je uključivao i djecu. U ljetnim je mjesecima organizirao višednevne ture u Alpe. Najupečatljiviji je bio 7. pohod transverzalne sekcije, kada je 11 članova (od toga devetero djece) tijekom 10 dana obišlo Veliku Tičaricu (bespuće), Veliko Špičje, Mojstrovku (po Hanzovoj poti), Prisojnik (po Kopsičarjevoj poti), Razor, Škrlaticu i Triglav (po stazi »Čez Plemenice«). Godine 1988. inicirao je akciju Patrole 35 vrhova u povodu 35. godišnjice PD-a Torpedo i sudjelovao u njezinoj organizaciji. Akcija je provedena 6. studenoga te godine, a cilj joj je bio da se isti dan osvoji 35 vrhova na području Učke, Čićarije i Gorskoga kotara. Formirano je 14 patrola s tri do pet članova. Boris je vodio patrolu koja je obišla opatijski Orljak, Zvončev vrh i Brložnik.

Od 1976. do 1999. surađivao je s djecom u osnovnim školama Kantrida (prije Bratstvo i jedinstvo) i Gornja Vežica (prije »Vladimir Bakarić«). Uz već spomenuto pripremanje ekipa za orijentacijska

natjecanja, vodio je masovne izlete na Učku, Čićariju i Gorski kotar. Najaktivniju djecu uključivao je u izlete PD-a Torpedo u Samoborsko gorje, Medvednicu, Hrvatsko zagorje i Sloveniju. Bio je 1990. predavač u planinarskoj »školi za podmladak«.

Kao velik ljubitelj planinarskih obilaznica, brojne je obišao, a neke i utemeljio. Već smo spomenuli njegove podvige u djetinjstvu. Do jeseni 2023. završio je impozantnih 219 obilaznica. Posebno su mu drage Hrvatska planinarska obilaznica, Velebitski planinarski put, Mrkopaljski planinarski put, Kapelski planinarski put, Samoborska obilaznica, Istarski planinarski put, Putevi Hahlića, Slovenska planinska pot, Kranjski vrhovi, Bohinjska planinska pot, Savinjska pot, Polhograjska planinska pot i Tržiška pot. Sa suradnicima u PD-u Opatija utemeljio je Opatijsku planinarsku obilaznicu (OPO) i obilaznicu Po vrhovima Učke i Čićarije (VUČ). Prva je otvorena 29. ožujka 2014. na Poklonu u nazočnosti 500 planinara, a druga na Poklonu 27. studenoga 2021. Zajedno sa suprugom inicirao je izradu Dnevnika za pse i osmislio Pravilnik za pse i njihove vlasnike, koji vode pse po trasi OPO-a. (2015.).

U svojoj planinarskoj karijeri vodio je više od stotinu izleta, podjednako i na visoke i na niske planine.

Do 2011. obavljao je pomoćne poslove u markacijskoj djelatnosti. Uglavnom je čistio putove, nosio

Klinovi na putu za Cmir 2005.

materijal za metalne kutije koje su markacisti postavljali na vrhovima (Brložnik, Šikovac) ili zamjenjivao upisne knjige. U svibnju 2011. prvi je put postavljao markacije, i to na putu od Vedeža do Majkovca (dionica OPO-a), te završio tečaj za markaciste HPS-a.

Tijekom 2012. i 2013. markirao je zajedno s Milivojem Filipovićem i suprugom Ludmilom cijelu Opatijsku planinarsku obilaznicu. Prvi put markirani su Budišinac, Orlove stijene, Crkveni vrh, Majkovac te staza od Majkovca do Zvončeva vrha i novi prilaz na Pećnik po sjevernom grebenu. Zajedno s Borisom Božićem montirao je metalne žigove na kontrolnim točkama OPO-a i kutije na Pećniku i Majkovcu. Markacisti PD-a Opatija održavaju i uređuju 26 planinarskih putova i dvije planinarske obilaznice. Kao pročelnik markacističke sekcije organizira svake godine desetak radnih akcija, na kojima se čiste putovi i obnavljaju markacije. Od 2020., uz svestranu pomoć Igora Eškinje, intenzivno je radio na montaži novih čeličnih stupova i putokaznih ploča te demontaži postojećih drvenih stupova s drvenim putokazima. Dana 13. lipnja 2020. sudjelovao je u akciji tijekom koje su postavljena prva četiri nova čelična stupa s odgovarajućim putokazima. S Vladimirom Rojničem, povjerenikom HPS-a za planinarske putove u Istri, izradio je opsežan plan za sve lokacije na kojima bi trebali biti postavljeni stupovi. Utvrdili su 77 lokacija, s ukupno 155 ploča. U posljednje tri godine vodio je mnogo radnih akcija, na kojima je postavljeno 60 stupova. Zajedno s Eškinjom, na obilaznici VUČ oživio je neke stare putove koji su bili odavno zapušteni. Trasirao je i markirao nove planinarske putove od Poklona na vidikovac Krog, na vrh Šebrn, na vrh Maj s planinarskog puta Mala Učka – Brgud, na Suhi vrh s prijevoja Vrata po sjevernom grebenu, preko Plašćenice, i na vrh Plas od poučne staze Plas. Sudjelovao je u montaži metalnih žigova na vrhovima Plasu, Krogu, Suhom vrhu i Plašćenici te u montaži metalnih kutija na Šebrnu, Plasu i Krogu. Tijekom pripreme nove obilaznice provedene su u 2021. čak 42 radne akcije, a on je na sudjelovao na njih 35.

U PD-u Duga i PD-u Opatija posljednjih godina redovito sudjeluje kao predavač u planinarskim školama. Godine 2016. bio je jedan od predavača na 1. Maloj planinarskoj školi (za djecu). Bio je i važan suradnik na monografiji PD-a Opatija, koja je 2021. objavljena u povodu 70. obljetnice društva.

Uza sve navedeno bio je aktivan i kao planinarski djelatnik. U Predsjedništvo PD-a Torpedo izabran je 1978., a sve do 1996. obavljao je razne dužnosti: referenta za omladinu (1978. – 1979.), voditelja za orijentaciju (1980. – 1981.), voditelja izletničke sekcije (1982. – 1984.), predsjednika društva (1985. – 1987.),

Jezerska Kočna 2017.

voditelja transversalne sekcije (1986. – 1991.), voditelja jedinstvene izletničko-transverzalne jedinice (1992. – 1996.) i ponovno predsjednika (1993. – 1995.). U PD-u Orljak bio je voditelj sekcije Torpedo od 2003. do 2009. U PD-u Opatija bio je član Izvršnog odbora 2013. – 2019. i pročelnik je markacijske sekcije od 2013.

Boris Petrić je za svoj bogat planinarski opus i doprinos primio brojna priznanja, među ostalima, Zlatni znak PSH-a 1989. i Plaketu HPS-a 2014. Za obilazak Hrvatske planinarske obilaznice dobio je posebno priznanje za 100 KT (2003.) i visoko priznanje za 125 KT (2006.). Od Istarskoga planinarskog saveza dobio je 2015. priznanje za doprinos razvoju planinarstva u Istri. Dobitnik je i priznanja Saveza za fizičku kulturu Općine Rijeka 1975. i 1990. U Opatiji mu je 2021. dodijeljena Nagrada za životno djelo za volonterski rad.

Čovjek koji je doslovno cijeli život proveo u planinama može poslužiti kao primjer mlađim generacijama. Upravo je stoga Igor Eterović, predsjednik Izvršnog odbora HPS-a, na promociji svoje knjige »Filozofija i bioetika planinarenja« u rujnu 2023. u Opatiji rekao da mu je planinarski uzor Boris Petrić. To priznanje vjerojatno znači više od svih dobivenih nagrada!

Eduard Hemar

Izv.: Osobna izjava i dokumentacija Borisa Petrića iz Opatije.

Lit.: Ivana Eterović, Tina Ružić, *Prvih sedamdeset godina Planinarskog društva Opatija*, Opatija, 2021.; 145 godina planinarstva u Istri, Pula, 2022.

Održan Skup speleologa Hrvatske u Čakovcu

U petak, subotu i nedjelju, od 24. do 26. studenoga 2023., u Čakovcu je održan Skup speleologa Hrvatske. Organizirala ga je Speleološka udruga Međimurje iz Čakovca, pod pokroviteljstvom Komisije za speleologiju HPS-a, Hrvatskoga speleološkog saveza, Zagrebačkoga speleološkog saveza, Istarskoga speleološkog saveza i Grada Čakovca.

Na skupu je sudjelovalo 209 sudionika iz 30 speleoloških društava i drugih udruga i ustanova iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Austrije.

Skup je započeo u petak, 24. studenoga, kada je u III. Osnovnoj školi u Čakovcu održano znanstveno-popularizacijsko i edukativno događanje »Istraživači 21. stoljeća«. Riječ je o 10 paralelnih radionica iz STEM područja na kojima su se djeca upoznala sa zanimljivim temama, od bioraznolikosti i georaznolikosti, klimatskih promjena do speleologije. Sudionici skupa počeli su se okupljati u večernjim satima, a bili su smješteni u sportskoj dvorani Ekonomske i trgovačke škole Čakovec. Zabavni dio večeri upriličen je u Centru za mlade – CeZaM, Čakovec.

Središnji dio skupa održan je u Srednjoj školi u Čakovcu. Nakon otvorenja održana su četiri bloka predavanja, u kojima su predstavljena 24 usmena priopćenja, a posterska sekcija imala je 12 posterskih priopćenja. Zbornik sažetaka svih predavanja i postera dostupan je u PDF-u na internetu.

Istovremeno je u organizaciji društva Osmica iz Karlovca održan Speleo Film Festival te izložba speleoloških fotografija. Pobjedio je film »Primadona«

autora Tomaža Grdina. Između 10 najboljih fotografija na fotonatječaju, prema izboru stručnog žirija, pobjedila je fotografija »Strpljenje« Tina Rožmana (HBSD), dok je odlukom sudionika Skupa pobjedila fotografija »My fair lady« Gorane Perić (SO PDS Velebit). Najbolje fotografije nagrađene su poklon-bonom u vrijednosti od 250 eura, koji je osigurala volonterska speleološka inicijativa Čisto podzemlje.

Nakon stručno-znanstvenog dijela Skupa, u Perivoju Zrinskih održana je speleoalka u organizaciji SO HPD-a Željezničar iz Zagreba. Do ranih jutarnjih sati održavala se glazbena večer u Centru za mlade – CeZaM.

U nedjelju ujutro u prostorijama Srednje škole Čakovec održani su sastanci krovnih speleoloških organizacija. Nakon organiziranog ručka, nekolicina zainteresiranih sudionika sudjelovala je u organiziranom posjetu spomen-domu rudarstva Cimper u Murskom Središću.

Damir Janton

Predavanja u Čakovcu

Crtanje špiljskih ukrasa

Stručni seminar o topografskom snimanju speleoloških objekata u Mokošici

Od 3. do 5. studenoga 2023. u Mokošici je održan seminar o topografskom snimanju speleoloških objekata. Domaćin seminara bio je SO HPD-a Sniježnica. Seminarom su bile obuhvaćene osnovne tehnike topografskog snimanja speleoloških objekata uz uporabu pribora za mjerenje: kompasa, padomjera i daljinomjera. Voditelji seminara bili su instruktor speleologije Teo Barišić iz SO-a HPK-a Sv. Mihovil i speleološka pripravnica Sandra Katić iz SO-a HPD-a Sniježnica. Na seminaru je sudjelovalo 8 instruktora i 15 polaznika: iz SO-a Velebit (Zagreb), SK-a »Ozren Lukić« (Zagreb), SO-a HPD-a Željezničar (Zagreb), SO-a HPK-a Sv. Mihovil (Šibenik), HPD-a Kozjak (Kaštel Sućurac), SO-a PD-a Profunda (Brač), SO-a PD-a Imber (Omiš) i SO-a HPD-a Sniježnica.

Seminar je započeo predavanjem u prostorijama Hrvatske gorske službe spašavanja Stanice Dubrovnik u Mokošici. Potom su se polaznici, podijeljeni u pet skupina, uputili prema speleološkom objektu Kukovoj peći u blizini Brsečina. Edukacija

ANITA TROJANOVIC

Sudionici seminara

u špilji trajala je šest sati, a objekt duljine 80 metara pokazao se prikladnim za provedbu seminara. Svaki je polaznik izradio zaseban nacrt. U nedjelju se nastavilo s unošenjem terenskih podataka u program Speoliti i uređivanjem radnog nacrtu iz špilje.

Sandra Katić

Na Papuku održan tečaj za čuvare planinske prirode

Od 14. do 15. i od 28. do 29. listopada održan je u organizaciji Komisije za zaštitu prirode HPS-a tečaj za čuvare planinske prirode. Tečaj je organiziran i izveden u suradnji s Javnom ustanovom Park prirode Papuk (JUPP Papuk). Papuk je u travnju 1999. proglašen parkom prirode, a 2007. postao je članom UNESCO-ove Svjetske mreže geoparkova, kao prvi geopark u Hrvatskoj. Teorijski dio nastave i smještaj polaznika organizirani su u Nastavno-obrazovnom centru HEP-a u Velikoj. Predstavnik JUPP-a Papuk Marko Doboš, stručni suradnik za biologiju, upoznao je polaznike s parkom prirode. Polaznici su tijekom dvaju vikenda imali stručno vođenje po terenima Papuka. Uz izvrsnu interpretaciju domaćina, što je odmah bila i korisna edukacija za polaznike, obišli smo sve istaknute prirodne znamenitosti Papuka. Na geolokalitetima Trešnjevici i Rupnici imali smo priliku vidjeti vulkansku prošlost Papuka i oblike vulkanskih stijena poput onih na Islandu. Na poučnim stazama Dva hrasta, Grofovoj stazi i Lapjaku saznali smo puno o kulturi i povijesti prostora Papuka i kako je Papuk zahvaljujući svoje flore, faune i geološke baštine postao zaštićeno područje. Vođeni posjeti interpretacijskim centrima parka prirode, Geo info centru Voćin te Kući Panonskog mora u Centru za posjetitelje u Velikoj nadopunili su znanje polaznika tečaja, pa Komisija očekuje da će HPS nakon uspješnog polaganja ispita u Slavoniji imati visokomotivirane i dobro educirane čuvare planinske prirode. Tečaj se održao prema standardiziranom programu, ali predavači za svaki novi tečaj osvježavaju i moderniziraju sadržaj predavanja. Tako je ovaj put, zbog zakonskih promjena, osvježeno

Predavanja na tečaju za čuvare planinske prirode HPS-a

poglavlje »Sustav zaštite okoliša i prirode u RH i EU« i znatno unaprijeđeno poglavlje »Zaštita voda u planinskim područjima«. Poglavlje »Flora i fauna planina« podijeljeno je na dva poglavlja: »Životinjski svijet planina«, u koje su dodani sadržaji o prijenosnicima bolesti i bolestima koje životinje mogu prenijeti na ljude, te »Biljni svijet planina«, koje je obogaćeno sadržajima specifičnim za područje Papuka. Kako bi se polaznici što bolje upoznali sa svojim budućim zadaćama u planinarskim udrugama, prvi su put na tečaju svoja iskustva s njima podijelili čuvari planinske prirode Miro Klasiček i Dubravko Šincek, a s pomoću online tehnologije pridružili su se Daniela Delale Nađ i Davor Špac. Velika je vrijednost održanog tečaja umrežavanje i upoznavanje članova planinarskih udruga, budućih čuvara planinske prirode, kako bi što uspješnije organizirali i provodili buduće aktivnosti, uz međusobnu suradnju te suradnju s ostalim dionicima prisutnima u planinskom prostoru. Polaznici su i prvoga i drugoga vikenda anonimno ispunili evaluacijski upitnik, koji će biti vrijedan izvor informacija za Komisiju pri unaprjeđenju tečajeva.

Voditelj tečaja bio je Davor Škrlec, a o pripremi i izvedbi tečaja skrbila se zajedno s njime tajnica KZP-a Sanja Škrlec. Predavači su bili Alan Čaplar, Marko Doboš, Nenad Buzjak, Ivan Martinić, Eduard Kletečki i Davor Škrlec.

Tečaj je uspješno završilo 26 polaznika, većinom iz planinarskih udruga iz Slavonije i sjeverozapadnog dijela Hrvatske. Za pristupanje ispitu krajem studenoga 2023. svaki je polaznik morao predati esej u obliku članka za objavu u časopisu Hrvatski planinar, u kojem je trebalo opisati vlastito iskustva s obilaskom poučnih staza u Parku prirode Papuk. Polaznik s najbolje napisanim esejom i polaznici koji su među 10 % najboljih po uspješnosti na ispitu dobili su 9. prosinca, pri dodjeli diploma, simbolične nagrade za ostvaren uspjeh.

Davor Škrlec

Terenski obilazak zaštićenog lokaliteta na Papuku

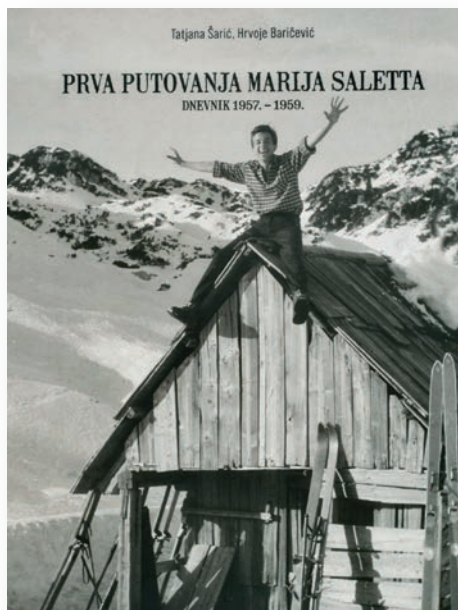
Prva putovanja Marija Saletta – dnevnik 1957. – 1959.

Mario Saletto bio je osebuja osoba – putnik, pustolov, putopisac, skijaš, planinar, biciklist, motorist, moreplovac, snimatelj, fotograf... i tko zna što sve još.

Knjiga koju su priredili i uredili Tatjana Šarić i Hrvoje Baričević, a izdao Hrvatski državni arhiv, donosi samo dio Salettovih bogatih životnih iskustava, onih od 1957. do 1959. Kakav je Saletto bio najbolje pokazuje njegov nadimak, koji je dobio još u ranoj mladosti – Fanatik! Znatan dio svega toga može se iščitati iz ove uistinu posebne knjige, koja pruža neobičan uvid u njegov putopisni dnevnik. Međutim, nije to klasičan dnevnik, pa čak ni planinarski dnevnik, već su ti listovi, puni nabiranja, ponavljanja i mnogih stvari koje su bile važne samo njemu i eventualno njegovom tadašnjem društvu, prava riznica duha i života toga vremena, od stalnih pohoda na Sljeme i druženja u planinarskom domu kod Prekratića do brojnih ilustracija koje je sam crtao gotovo u vidu stripa, brojnih planinarskih žigova, ulaznica, fotografija i planinarskih karata. Svaki je novi dan opisan u zasebnom poglavlju, drugačijim slovima, svaki kilometar koji je prehodao, prešao biciklom, brodom ili motorom pomno je zabilježen i sve je to nakraju pobrojano i sistematizirano, pomalo opsesivno, ali sve u duhu njegova više nego očitog šarma i fanatizma, koji nije znao za odmor. Urednici su se potrudili da u knjizi zadrže originalni format i prenesu sve dijelove dnevnika, s time da je njegov izvorni tekst ipak otisnut pisanim fontom, kako bi bio čitak.

Naslovnicu krase izvanredna fotografija, koja sjajno dočarava sadržaj cijele knjige. Na njoj je Mario Saletto na krovu planinarskog skloništa Komna, raširenih ruku, podvnutih rukava na košulji, s osmijehom i radošću koja bi se mogla definirati kao oličenje potpune sreće. Oko skloništa je dubok snijeg, na sklonište su naslonjene skije, a u pozadini su planinski vrhunci. Glavne su priče tri putovanja po Jugoslaviji, a planine su u svemu tome vrlo važan dio sadržaja. Putopisi Tour de Yougoslavia I, II i III objavljeni su u časopisu Naše planine (danas Hrvatski planinar) 1958., 1959. i 1962. Saletto je objavljivao u našem časopisu i 1985. priču u nastavcima »Beskraj Kordiljera«, o putovanjima kroz Peru, Boliviju i Čile.

Saletto je putovao cijelim svijetom na različite načine, no ova knjiga zapravo prikazuje njegov početak, neiskvaren i iskren dnevnik koji je počeo pisati kao dvadesetdvogodišnjak. Prvi se dio odnosi na njegova putovanja biciklom: Zagreb, Ljubljana, Bled, Bohinj, Triglav, Bovec, Kobarid, Gorica, Postojna, Koper,

Umag, Poreč, Rovinj, Pula, Rijeka, Senj, Karlovac i povratak u Zagreb. O politici nema ni riječi, ali duh socijalizma nekako neizrečeno vijori tim prostorima, kao vjetar u njegovoj kosi. U svakom slučaju, kuhanje Texas juhe na kuhalu prati ga cijelo vrijeme tijekom tijekom Tour de Yougoslavia u trajanju od 17 dana. Žigolovci sladokusci moći će proučiti kolekciju od 132 planinarska žiga.

Kad je 1958. kupio motor, mogao je planirati znatno dalji put. A on ga je vodio do Rijeke, pa brodom uz obalu do Budve, gdje počinje putovanje Crnom Gorom, Kosovom i Makedonijom, uz posjete nekim od najljepših planina tih krajeva. Uz planinarske i druge žigove, vozne karte i maštovite crteže, počinju se pojavljivati i sve brojnije fotografije, koje daju dodatnu dokumentarnost cijelom dnevniku. Sljedeće je godine glavni događaj ponovno još jedna tura po tadašnjoj državi. Ovaj put prolazi kroz Sloveniju, Istru, Primorje, Krk, sjevernu Dalmaciju i Kordun. Dnevnik se promijenio. Nema više toliko crtanja, ukrašavanja naslova poglavlja i izleta, a uz planinarske žigove, čiji se broj povećao na 159, prilozi su uglavnom fotografije.

Salettov osmijeh s naslovnice, dok širi ruke na krovu, okruženom snijegom, provlači se na neki način kroz cijelu knjigu. Vesela, dječaka razigranost, ideje, planovi, situacije, crteži, ali i ozbiljnost i pedantnost pristupa dnevniku, nešto su što nas sve može vratiti u mladost, u vrijeme kad su putovanja bila drugačija, a svijet nevinije mjesto.

Damir Šantek

PD Prelog proslavio 20. godišnjicu

U petak, 24. studenoga 2023., planinarsko društvo Prelog proslavilo je druženjem i otvorenjem fotoizložbe svoju 20. godišnjicu. Izložba je održana u Multimedijalnoj dvorani Muzeja Croata insulanus Grada Preloga.

Na početku je sve srdačno pozdravila ravnateljica Muzeja Iva Kožnjak, čestitavši i poželjevši planinarima da s fotoaparatom u rukama uživaju u prekrasnoj prirodi još mnogo godina. Više o samom PD-u Prelog govorio je predsjednik društva Emanuel Mustač: »Planinarsko društvo Prelog osnovano je na inicijativu zaljubljenika u prirodu i planine u proljeće 2003. Već 2005. desetak članova društva popelo se na Triglav, najviši vrh susjedne Slovenije. Godine 2007. društvo je organiziralo i prvu planinarsku školu, a osam članova završilo je i tečaj za vodiče. Od 2017. imamo i gorskog spašavatelja u stanici Čakovec.«

PD Prelog ima oko 120 članova, i to ne samo iz Preloga, već čitavog Međimurja, čak i susjednih županija, a broj članova iz godine u godinu raste, i to dolaskom mlađe populacije. Društvo je zahvalno obitelji Vlahek, koja je ustupila vikendicu u okolici Preloga za planinarsku kuću.

Na svečanosti su dodijeljene zahvalnice dugogodišnjim članovima društva: Josipu Narandi, Božidaru Horvatu, Žarku Bermancu, Tihomiru Bogomolcu, Višnji Čizmešiji, Renati Vučenik, Petri Kozarić, Petru Šimuniću, Otiliji Naranda, Mileni Kozarić, Marku Kudecu, Đuri Kugelmanu, Đaninu Kutnjaku, Draženku Grabantu, Danijelu Tureku, Željku

Dio okupljenih članova na svečanosti PD-a Prelog

Beliću, Lori Tušek, Saši Soviću i Emanuelu Mustaču. Zahvalnice su uručene i HPS-u, PD-u Bunde, HPD-u Međimurje, PK-u Ibex, Biciklističkom klubu Prelog, Udruzi Laganini Prelog te Gradu Prelogu i Zajednici sportskih udruga Grada Preloga. Dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica čestitala je PD-u Prelog na jubileju, darovala društvu knjigu »Hrvatsko planinarstvo u 1000 slika« i uručila priznanja HPS-a. Zatim je službeno otvorila fotoizložbu, koju je pripremio Josip Naranda. Izloženo je i mnoštvo manjih fotografija, koje prikazuju uzbudljive trenutke s planinarenja u proteklih 20 godina PD-a Prelog. Autori su fotografija Josip Naranda, Emanuel Mustač, Marko Kudec, Saša Sović i drugi članovi, a snimljene su na hrvatskim planinama i gorama, ali i u slovenskim, talijanskim, austrijskim i francuskim Alpama.

PD Prelog

Pozdravna riječ ravnateljice Muzeja Croata insulanus Grada Preloga Ive Kožnjak

Iva Kožnjak, predsjednik PD-a Prelog Emanuel Mustač i dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica (desno)

1.1.	Mlado leto na vrhu Učke
Učka: Poklon – Vojak
PD Opatija, Opatija, PD Lisina, Matulji i PD Knezgrad, Lovran
6.1.	12. pohod po Ludbreškoj planinarskoj obilaznici
Južni dio Kalnika, Ludbreška planinarska obilaznica
PD Ludbreg, Ludbreg
6.1.	21. Novogodišnji planinarski pohod Zagorskim bregovitim putem
Krapinske Toplice – planinarska kuća Picelj – Zabok
PD Zagorske steze, Zabok
6.1.	Tradicionalni izlet na Ravnu goru povodom Sv. tri kralja i Cvjetne staze Ravne gore, zimski pohod (kukurijek)
Ravna gora, Filićev dom
PD Ravna gora, Varaždin
7.1.	Planinarska Nova godina
Klek
HPD Klek, Ogulin
7.1.	Tradicionalni planinarski pohod na Špičasti vrh – »Palačinka pohod«
Moravička Sela – Špičasti vrh
PD Vršak, Brod Moravice
12.1.	Proslava 70 godina HPD-a Kapela
Zagreb, Češka Beseda, Šubićeva 30 (18 h)
HPD Kapela, Zagreb
13.-14.1.	Dani HPD-a Malačka - Donja Kaštela, obilježavanje 27. obljetnice osnivanja Društva
Kozjak, Labin Dalmatinski – planinarski dom Malačka
HPD Malačka - Donja Kaštela, Kaštel Stari
13.1.	Zimski uspon na Svilaju
Svilaja, planinarski dom Orlove stine
PD Svilaja, Sinj
14.1.	24. zimski pohod Novskim brdom
Novljansko jezero – zapadni obronci Psunja – vrh Zmajevac
PD Zmajevac, Novska
14.1.	Horvatov pohod (22. zimski planinarski pohod Sesevete – Lipa)
Medvednica
HPD Lipa, Sesevete
14.1.	Tradicionalni zimski uspon na Pliš
Klana – Pliš – Lisac
PD Pliš, Klana
14.1.	Zimski pohod Vinica – Martinščak
Planinarska kuća Mladen Polović – Vinica – Martinščak – Vinica – pl. kuća Mladen Polović
HPD Vinica, Duga Resa
20.1.	Vinkovo u Iloku
Ilok
HPD Liska, Ilok
20.1.	Zimski uspon na Kamešnicu
Kamešnica, Žlabina
PD Jelinak, Trilj

150
IZLETA ZA

150
GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

21.1.	26. Vincekov pohod
Međimurje, Sv. Martin – Mursko Središće
PD Budek, Mursko Središće
21.1.	30. zimski uspon na Viševicu
Ravno, Vagabundina koliba – Viševica
PD Strilež, Crikvenica
27.1.	Planinarska noć
Varaždin, Hotel Turist
HPD MIV, Varaždin
27.1.	Seljačka buna – napad na Cesargrad (noćni pohod)
Cesargrad
HPD Cesargrad, Klanjec
10.2.	11. ZimBa (Zima u Baranji)
Baranja, Banskog brdo
PD Zanatlija, Osijek
10.2.	Metlarska zabava
Čazma, Grabovnica – imanje obitelji Salaj
HPD Garjevića, Čazma
10.2.	Stazama Gupčevih puntara
Medvednica, Donja Stubica
PD Stubičan, Donja Stubica
17.2.	25. tradicionalni uspon na Bjelolasicu
Bjelolasica
HPD Bijele stijene, Mrkopalj
18.2.	4. Hod za Gavrana
Velebit: Mali Alan – Tulove grede
HPD Gora, Zagreb
24.2.	Tragom prvog izleta varaždinskih planinara
Varaždinsko-topličko gorje
PD Ravna gora, Varaždin
3.3.	Srimušijada
Papuk, Duboka
PD Mališčak, Velika
13.4.	USPON NA KLEK POVODOM 150. OBLJETNICE ORGANIZIRANOG PLANINARSTVA U HRVATSKOJ
Klek
Hrvatski planinarski savez i HPD Klek, Ogulin

Premetaljka:

IŠLA GUSKA U BRDA

[ime planinarskog skloništa]

Rješenje premetaljke iz prethodnog broja:
NAŠI I DOMARKA = OMIŠKA DINARA

Kada odgonetnete rješenje!

Rješenje premetaljke prijavite do 20. siječnja 2024. putem web obrasca na stranici

<https://www.hps.hr/premetaljka/>

Točno rješenje i imena čitatelja koji ga prijave objavit ćemo u idućem broju.

Točno rješenje premetaljke iz prethodnog broja do zaključenja ovoga broja prijavili su:

(Redoslijed imena ne prikazuje vremenski redoslijed prijava rješenja i ne predstavlja rang-listu čitatelja!)

1. Krešimir Gracin, HPD Runolist, Zagreb
2. Ivan Gracin, HPD Runolist, Zagreb
3. Darko Matić, HPD Zaprešić, Zaprešić
4. Ivica Capan, HPD Dubovac, Karlovac
5. Stjepan Hanžić, PD Zagorske steze, Zabok
6. Nedjeljko Fistončić, PD Imber, Omiš
7. Jasna Fistončić, PD Imber, Omiš
8. Stipe Radić, NOPD Kočari, Sinj
9. Vesna Čaplar, HPD Željezničar, Zagreb
10. Gordana Marčetić Matijević, HPD Bilogora, Bjelovar
11. Darko Fischer, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
12. Marijana Kafka
13. Dario Abramović, PD Kamenjak, Rijeka
14. Snježana Šimunović, PD Kamenjak, Rijeka
15. Darko Protulipac, HPD Martinščak, Karlovac
16. Dijana Maljevac
17. Moreno Mauzer, PD Dubovac Karlovac
18. Paula Horvatić, HPD Zaprešić, Zaprešić
19. Domagoj Pavlić, HPD Garjevica, Čazma
20. Ružica Medvarić-Bračko, HPD Bilo, Koprivnica
21. Frane Marković, HPD Japetić, Samobor
22. Jozo Bušić, HPD Strmac, Nova Gradiška
23. Dejan Šimunović, PD Petehovac Delnice
24. Marko Bačan, HPD Zaprešić, Zaprešić
25. Martina Budinski
26. Ivan Sadać, PD Zagorske steze, Zabok
27. Dragan Trboglav, HPD Gledavac, Metković
28. Marijan Turković, HPD Klek, Ogulin
29. Tihomir Pupek
30. Dubravka Hržica, PD Zagorske steze, Zabok
31. Željko Vinković, HPD Bilogora, Bjelovar
32. Ognjen Radić, HPD Sveti Ilija, Baška Voda

Vrh Kula na Omiškoj Dinari

VEDRAN PENG

IGLU ŠPORT

NAJBOLJA PLANINARSKA OPREMA

www.iglusport.hr

WWW.HERVIS.HR

PUEZ AQUA 4 / planinarska jakna **139,99 €** 1.054,75 HRK

PUEZ SPORTY DRY / planinarska majica **39,99 €** 301,30 HRK

PEDROC 3 / planinarske hlače **89,99 €** 678,03 HRK

ALP MATE MID WATERPROOF / planinarske cipele **169,99 € 133,99 €** 1.280,79 HRK 1.002,09 HRK

MTN TRAINER 2 25L / muški ruksak za planinarenje **139,99 €** 1.054,75 HRK

MTN TRAINER 2 22L W / ženski ruksak za planinarenje **129,99 €** 979,41 HRK